

Säisä Anna-Kaisa

Käsinukke pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2023

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Käsinukke pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa (Anna-Kaisa Säisä)

Kandidaatin tutkielma, 38 sivua, 5 liitesivua

helmikuu 2023

Tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten käsinukke toimii alle kouluikäisten lasten kehotunnekasvatuksessa pedagogisena työvälineenä. Tässä tutkielmassa kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan alle kahdeksanvuotiaiden lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Tutkielma toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja sen tutkimusmenetelmiksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus sekä osallistuva havainnointi, jolla kerättiin tutkielman empiirinen aineisto. Tutkielmassa tarkastellaan aikaisempien tutkimusten kautta kehotunnekasvatusta ja sitä ohjaavia asiakirjoja, sisältöä sekä varhaiskasvatusta ja esiopetusta kehotunnekasvatuksen oppimisympäristönä. Aikaisempia tutkimuksia on hyödynnetty myös tutkittaessa sitä, miten käsinukke toimii pedagogisena työvälineenä. Tutkielman empiirisen aineiston keruu toteutettiin osallistuvan havainnoinnin kautta pohjoissavolaisen päiväkodin kolmella kehotunnekasvatushetkellä.

Tutkielman tulokset osoittavat, että käsinukkea voidaan käyttää monipuolisesti alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Tässä tutkielmassa tunnistettiin kuusi potentiaalista käyttötapaa käsinukelle alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Nämä ovat tiedonvälittäminen, toiminnan ja käytöksen mallintaminen, toimintaan motivointi ja motivaation ylläpito, emotionaalisen hyvinvoinnin tukeminen, vuorovaikutuksen apuväline sekä havainnollistamisen apuväline. Varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa leikki nähdään keskeisenä työtapana, jonka avulla voidaan edistää lapsen hyvinvointia, oppimista ja kehitystä. Samaa leikillisyyttä hyödyntäen käsinukke auttaa säilyttämään kehotunnekasvatushetket lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivana.

Varhaiskasvatus sekä esiopetus tarjoavat toimintaympäristön, joissa kehotunnekasvatuksen osa-alueita voidaan harjoitella luontevasti ja lapsen ikätaso huomioiden. Useat lapset myös osallistuvat näiden toimintaan osana omaa arkeaan. Tutkielma tarjoaakin alle kouluikäisten parissa työskenteleville tietoa siitä, kuinka käsinukke toimii pedagogisena työvälineenä kehotunnekasvatuksessa. Samalla tutkielma tarjoaa ideoita siitä, kuinka käsinukkea voidaan hyödyntää osana alle kouluikäisten kehotunnekasvatusta.

Avainsanat: kehotunnekasvatus, käsinukke, pedagoginen työväline, seksuaalikasvatus, turvataidot, varhaiskasvatus

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimuksen toteutus ja tavoitteet	6
3	Kehotunnekasvatus	8
3.1	Kehotunnekasvatus ja sitä ohjaavat asiakirjat	8
3.2	Kehotunnekasvatus seksuaalikehityksen tukena.....	9
3.3	Turvataidot osana kehotunnekasvatusta.....	11
3.4	Varhaiskasvatus ja esiopetus kehotunnekasvatuksen oppimisympäristönä	12
4	Käsinukke pedagogisena työvälineenä	14
4.1	Käsinukke opetuksen ja hyvinvoinnin tukena	15
4.2	Käsinukke lapsen tunteiden tulkkina	17
5	Havainnointiaineisto: Käsinukke pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa	18
5.1	Välillä vähän suuttuttaa: Tunteet kehotunnekasvatuksen aiheena	18
5.2	Me olemme kaikki vähän erilaisia: Ympäristö ja muut ihmiset kehotunnekasvatuksen aiheena.....	20
5.3	Mistä vauvat oikein tulevat: Lisääntyminen, läheisyys, hyväolo ja itsetunto kehotunnekasvatuksen aiheena	22
6	Tulosten tulkinta ja johtopäätökset	25
7	Pohdinta	28
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	29
7.2	Jatkotutkimusehdotukset.....	33
	Lähteet	34
	Liite 1 Tutkimuslupa huoltajilta	40
	Liite 2 Tutkimuslupa lapsilta	42
	Liite 3 Tutkimuslupa työntekijöiltä	43

1 Johdanto

Turvallisuus ja väkivallaton lapsuus on jokaisen lapsen perusoikeus (Iivonen, 2019). Jotta tämä toteutuisi, niin useat säädökset ja sopimukset kuten perustuslaki, kansainvälinen YK:n sopimus lapsen oikeuksista sekä Lanzaroten sopimus velvoittavat pitämään huolen siitä, että jokaisella lapsella olisi turvallinen, väkivallaton kasvuympäristö (Iivonen, 2019). Media ja erilaiset viestimet tavoittavat nykypäivänä entistä pienemmätkin lapset (Cacciatore, Porrás & Kalland, 2019). Vaikka media tarjoaa monia hyviä asioita lapsen oppimisen tueksi, niin se voi myös saattaa lapset herkemmin seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän uhriksi esimerkiksi sosiaalisen median kautta (Cacciatore, ym., 2019).

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2019 toimenpidesuunnitelman, jonka tavoitteena on ehkäistä alle 18-vuotiaisiin kohdistuvaa väkivaltaa eri kasvu- ja toimintaympäristöissä. Yhtenä toimenpidesuunnitelman suosituksista on ikätasoinen seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksesta lähtien (Cacciatore, ym., 2019, s. 178). Varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa järjestettävän seksuaalikasvatuksen myötä onkin mahdollista tavoittaa valtaosa lapsista ja nuorista (Cacciatore, ym., 2019). Lapsen seksuaalisuus, seksuaalikasvatus sekä seksuaalisuuteen liittyvät sanat voivat herättää aikuisissa monenlaisia tunteita, kuten muun muassa hämmennystä (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b, s. 82). Seksuaalikasvatuksen sijasta alle kouluikäisten seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta käytetäänkin usein termiä kehotunnekasvatus sen neutraaliuden sekä sisältöä paremmin kuvaavan merkityksen vuoksi (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter, Sajaniemi & Kaltiala, 2020; Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b). Sama käsite on otettu käyttöön myös tässä tutkielmassa.

Kehotunnekasvatuksesta on julkaistu lähivuosina tutkimuksia sekä artikkeleja, jotka ovat käsitelleet muun muassa kehotunnekasvatus käsitteen käytettävyyttä (mm. Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter, ym., 2020) lapsen seksuaalikehitystä ja sen tukemista (mm. McKee ym., 2010), kuinka lapset ilmaisevat seksuaalisuutta (mm. Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020), sekä millaisia kokemuksia ja käsityksiä varhaiskasvattajilla on lapsen seksuaalisuuden kehittymisestä varhaislapsuudessa (mm. Balter, Van Rhijn & Dawies, 2016). Vuosina 2013–2014 Väestöliitto toteutti Laseke-tutkimuksen, joka sisälsi kyselytutkimukset sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisille että huoltajille, joiden avulla kartoitettiin 0–6-vuotiaiden seksuaalikasvatuksen nykytilaa (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016b). Myös käsinuken ja nukun käytöstä pedagogisena työvälineenä on useita artikkeleja sekä tutkimuksia. Nämä

tutkimukset ovat käsitelleet muun muassa sitä, kuinka nuket toimivat opetuksen, kasvatuksen ja vuorovaikutuksen tukena (mm. Ahlrona, 2012; Korošec, 2012, 2013) sekä miten nuket voivat vaikuttaa asenteisiin esimerkiksi vammaisuutta kohtaan (mm. Dunst, 2014).

Kehotunnekasvatuksesta löytyy myös lähivuosina julkaistuja opinnäytetöitä. Nämä ovat käsitelleet muun muassa kehotunnekasvatusta alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa (Keränen, 2022), varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta (Lohilahti & Lohiniva, 2021), alle kouluikäisten lasten huoltajien tuen tarvetta kehotunnekasvatuksessa (Kauppila & Kortessalo, 2022) sekä millaisena esi- ja alkuopetuksen seksuaalikasvatuksen oppaat näyttäytyvät opetussuunnitelmien perusteiden näkökulmasta (Rapakko, 2021). Aiheesta löytyi myös syksyllä 2022 julkaistu ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö, jossa oli työpajatoiminnan kautta tutkittu taidekasvatuksen keinojen käyttöä lapsen kehoitsetunnon tukemisessa varhaiskasvatuksessa (Mäkinen, 2022).

Kehotunnekasvatuksen osuutta varhaiskasvatuksessa on vahvistettu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivityksen myötä (Opetushallitus, [OPH], 2022; Väestöliitto, 2022). Syyskaudella 2022 minulle tarjoutui mahdollisuus olla mukana toteuttamassa kehotunnekasvatusta pohjoissavolaisessa päiväkodissa viisi-kuusivuotiaille lapsille. Halu laadukkaan kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen kannusti minua perehtymään lisää siihen, mitä kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan ja kuinka sitä voidaan toteuttaa osana varhaiskasvatusta sekä esiopetusta. Itsenäinen perehtyminen ja kouluttautuminen aiheeseen mahdollistui Väestöliiton julkaisemien materiaalien ansiosta, joita he ovat julkaisseet sivustollaan laadukkaan kehotunnekasvatuksen tueksi. Väestöliiton materiaalista on tavoitettavissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022) sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH, 2014) näkemys siitä, että lapset oppivat itseään ilmaisten, leikkien, tutkien, liikkuen, erilaisia työtehtäviä tehden, sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Sama oppimiskäsitys ja halu laadukkaan kehotunnekasvatuksen järjestämiseen ovat toimineet myös tämän tutkielman inspiraationa. Tämän vuoksi tässä tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten käsinukke toimii pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten lasten kehotunnekasvatuksessa.

2 Tutkimuksen toteutus ja tavoitteet

Tutkielman tavoitteena oli tarkastella käsinukkea pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten lasten kehotunnekasvatuksessa. Käsinukella tarkoitetaan tässä tutkielmassa nukkea, jonka liikkumisesta vastaa nukettaja (Kröger & Nupponen, 2018, s. 393; Torén 2000), mutta tarkempaa rajausta nukan ominaisuuksille ei ole asetettu. Tutkielma aloitettiin syyskaudella 2022, jolloin pohjoissavolaisessa päiväkodissa toteutettiin kehotunnekasvatushetkiä viisivuotiaille lapsille. Tutkielma toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen sekä tulkinna antaminen (Kananen, 2017, s. 35). Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimussuunnitelma ja tutkimuskysymykset voivat muokkaantua vielä tutkimuksen edetessä. Myös tässä tutkielmassa tutkimuskysymys alkoi muotoutumaan uudelleen aineistoon perehtymisen myötä. Lopulta tutkimuskysymykseksi muodostui:

Miten käsinukke toimii pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa?

Tutkimusmenetelmiksi tässä tutkielmassa valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus sekä osallistuva havainnointi. Salmisen (2011) mukaan kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voisi kuvailla myös yleiskatsaukseksi ilman tarkkoja sääntöjä. Tämä näkyy muun muassa siinä, että tutkimuskysymykset voivat olla väljempää, kuten esimerkiksi tässä tutkielmassa. Kuten Kangasniemi ym. (2013, s. 295) toteavat, niin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto a haetaan usein elektronisista tietokannoista sekä manuaalisilla hauilla eri tieteellisistä julkaisuista. Tässä tutkielmassa aineiston haussa painottui elektroniset tietokannat. Tutkielman aineiston haussa hyödynnettiin Oula-finnaa, ProQuestia, Google Scholaria sekä Ebsco Databasesia, jossa käyttöön valittiin kaikki tietokannat. Tutkielmaan haluttiin löytää vertaisarvioituja artikkeleja, joten tämä asetettiin automaattisesti rajaukseksi niissä tietokannoissa, joissa se oli mahdollista. Hakusanoina käytettiin seuraavia hakusanoja: kehotunnekasvatus, käsinukke, käsinuket, seksuaalikasvatus, turvataidot, varhaiskasvatus, esiopetus, puppet, puppets, puppetry, sexual education or sex education or sexuality education, early childhood education or preschool or kindergarten.

Aineiston haku prosessissa hyödynnettiin myös artikkelien ja kokoamateoksien lähdeluettelointia sekä Väestöliiton sivustoa, jonne oli päivitetty tietoa aiheeseen liittyvistä tutkimuksista ja artikkeleista. Aineisto valittiin tietokannoista otsikoiden perusteella luettavaksi. Aineiston luotettavuutta sekä käytettävyyttä arvioitiin aineistoa lukiessa, jonka jälkeen tutkielman

aineistoksi valikoitui parhaiten tutkimuskysymykseen vastaava aineisto. Tällöin aineiston valinnan painoarvo oli aikaisempien tutkimusten sisällöllä, eikä niinkään tarkoin ennalta asetetuilla hakuehdoilla (Kangasniemi ym., 2013, s. 296).

Tutkielmaan kerättiin pieni empiirinen aineisto osallistuvalla havainnoinnilla. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan (Eskola & Suoranta, 1998; Kananen, 2017). Kuten Eskola ja Suoranta (1998) kuvailevat, niin tutkijan rooli voi yhteisön havainnoinnissa olla monenlainen. Tässä tutkimuksessa havainnoijan rooli oli osallistuva, koska tutkija osallistui havainnoinnin kohteena oleviin kehotunnekasvatus hetkiin käsinuken käsittelijän roolissa eli nukettajana. Toimintakertojen havainnot kirjattiin muistiinpanoiksi mahdollisimman pian kehotunnekasvatushetkien jälkeen. Kerätyn aineiston järjestämisessä hyödynnettiin laadullisen sisällönanalyysin kaltaista työskentely tapaa, jonka avulla tutkimuksessa pyrittiin järjestelemään valittujen tutkimusten tulokset ja tekemään yhteenvedoa (Niela-Vilén & Hamari, 2016, s. 30; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Havainnointia toteutettiin kolmella toimintakerralla, jotka valikoituivat aikataulullisin perusteluin. Osallistuvaa havainnointia varten tutkimusluvat pyydettiin kaupungin varhaiskasvatuspalveluista, päiväkodin johtajalta, lapsiryhmissä työskenteleviltä työntekijöiltä, sekä kehotunnekasvatus hetkille osallistuvien lasten huoltajilta ja lapsilta itseltään.

Työntekijöille suunnattuja tutkimuslupia (liite 3) toimitettiin yhteensä 14 lomaketta. Lomakkeita palautui takaisin 14, joissa jokaisessa oli annettu suostumus aineiston keruulle. Yhdessä lomakkeessa oli kuitenkin rastittu sekä suostumus että kieltäytyminen. Tämä huomioitiin niin, että aineiston keruuta ei suoritettu sellaisilla kerroilla, kun kyseinen työntekijä oli paikalla. Huoltajille suunnattuja tutkimuslupia (liite 1) toimitettiin yhteensä 19 lomaketta. Lomakkeita palautui takaisin yhteensä kahdeksan, joissa jokaisessa oli annettu suostumus lapsen havainnoinnille. Yhdessä oli kuitenkin rastittu sekä suostumus että kieltäytyminen, joten kyseistä lasta ei havainnoitu tätä tutkimusta varten. Lapsille suunnattuja tutkimuslupa lomakkeita toimitettiin yhteensä 20 ja näistä palautui takaisin yhdeksän. Lapsista suostumuksen havainnoinnille antoi seitsemän. Yksi lapsista itse valitsi kieltäytyä, kun vastaavasti hänen huoltajansa antoi suostumuksen havainnoinnille. Tässä tapauksessa lapsen omaa mielipidettä pidettiin tärkeämpänä, joten kyseistä lasta ei havainnoitu tätä tutkimusta varten. Niitä lapsia, jotka eivät palauttaneet tutkimuslupalomaketta tai jotka eivät antaneet suostumusta ei havainnoitu tätä tutkimusta varten. Yksi lapsen lomakkeista palautui tyhjänä ja saman lapsen huoltajan lomakkeesta oli rastitettu sekä suostumus että kieltäytyminen, joten kyseistä lasta ei myöskään havainnoitu tätä tutkimusta varten.

3 Kehotunnekasvatus

Väestöliiton (n.d.-b) mukaan kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan alle kahdeksanvuotiaiden lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Pienten lasten kohdalla sana seksuaalikasvatus, voi herättää aikuisissa negatiivisia mielleyhtymiä (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym., 2020). Aikuisten ajatukset lapsuuden viattomuudesta ja aikuisten omat mielikuvat, jotka yhdistetään n sanaan seksuaalisuus, vaikuttavat siihen millaisena pienten lasten seksuaalikasvatuksen tarpeellisuus nähdään (Balter, Van Rhjin & Dawies, 2016, s. 31; Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym. 2020).

Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym. (2020) ovat omassa tutkimuksessaan tutkineet suomalaisten lasten parissa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä kehotunnekasvatus käsitteen käytettävyydestä. Tutkimuksessa todettiin, että termin muutos voi vähentää vastustusta pienten lasten seksuaalikasvatusta kohtaan (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym., 2020). Alle kouluikäisten lasten kohdalla termi kehotunnekasvatus on koettu neutraalimmaksi sekä kuvaavammaksi, kuin seksuaalikasvatus (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym., 2020; Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b, s. 83–84). Ingman-Friberg ja Cacciatore (2016b, s. 84) toteavatkin, että sanassa kehotunnekasvatus painotus on oikeampi, kun puhutaan alle kouluikäisten seksuaalikasvatuksesta. Koska tämä tutkielma koskee alle kouluikäisiä lapsia, niin olen myös tässä tutkielmassa päätenyt käyttämään termiä kehotunnekasvatus, vaikka samasta aiheesta puhutaan myös eri käsitteillä kuten seksuaalikasvatus ja seksuaali- ja turvataitokasvatus.

3.1 Kehotunnekasvatus ja sitä ohjaavat asiakirjat

Kehotunnekasvatus on laaja kokonaisuus, jonka toteuttamisessa huomioidaan sitä ohjaavat asiakirjat, kuten lapsen oikeuksien sopimus, Lanzaroten sopimus sekä maailman terveystjärjestö WHO:n vuonna 2010 julkaisema asiantuntijoille ja viranomaisille suunnattu ohje alle 18-vuotiaiden seksuaalikasvatuksen sisällöstä (Väestöliitto, (n.d.-c). Näiden lisäksi huomioidaan myös varhaiskasvatussuunnitelman-, esiopetuksen opetussuunnitelman-, sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ohjeistukset (Väestöliitto, (n.d.-c). Ingman-Fribergin ja Cacciatoren (2016b, s. 85) mukaan kehotunnekasvatuksen tarkoitus on vahvistaa lapsen minäkuvaa ja myönteistä kokemusta omaa kehoa sekä läheisyyttä kohtaan. Heidän mukaansa tunnetaidoilla on tärkeä rooli kehotunnekasvatuksessa sen vahvistaessa myös omien tunteiden tunnistamista sekä toisten kehotunteen kunnioitusta. Kehotunnekasvatuksen avulla lapsia

voidaan tukea havaitsemaan omaa kokemustaan sekä tuntemaan oman kehonsa. Kehotunnekasvatuksessa lapset oppivat arvostamaan myös yksilöllisyyttä sekä erilaisia kehoja (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b, s. 85).

WHO:n Euroopan aluetuimisto on vuonna 2010 laatinut seksuaalikasvatuksen standardit Euroopan alueelle (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [THL], 2010). Näiden standardien mukaan kehotunnekasvatukseen, kuuluu kahdeksan aihealuetta, jotka ovat: ihmiskeho ja kehitys, hedelmällisyys ja lisääntyminen, seksuaalisuus (läheisyys, nauttiminen ja itsetunto), tunteet, ihmissuhteet ja elämäntyyli (moninaisuus), hyvinvointi ja terveys, normit ja tavat sekä oikeudet (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016a, s. 12–13; THL, 2010). Edellä mainituista aihealueista jokaista tulee käsitellä riittävästi ja lapsen ikätaso huomioiden (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016a, s. 13).

3.2 Kehotunnekasvatus seksuaalikehityksen tukena

Kuten McKee ym. (2010, s. 16) toteavat, niin seksuaalikehityksen tukemisen yksi tärkeistä elementeistä on hyväksikäytön ennaltaehkäiseminen. Tämän lisäksi kehotunnekasvatuksessa lapsille tulee antaa tietoa ja tarjota mahdollisuus hankkia sellaiset taidot ja osaaminen, että he voisivat kehittää omaa suhtautumistapaansa seksuaalisuuteen (THL, 2010, s. 33). Lasten tulisi saada myös ymmärrys siitä, että seksuaalisuudessa on kyse elinikäisestä oppimisesta ja omaan kehoon sekä seksuaalisuuteen tutustuminen jatkuu vielä aikuisuudessakin (McKee ym., 2010, s. 16–17).

Lapset oppivat seksuaalisuudesta vertaisiltaan, sisaruksiltaan, huoltajiltaan, mediasta sekä myös esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisilta (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016a, s. 64–65; Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020, s. 2726). Ja kuten Cacciatore, Ingman-Friberg ja Lainiala (2020, s. 2730–2732) toteavat, niin lapset myös jatkuvasti etsivät tietoa seksuaalisuudesta. Heidän mukaansa lapset tarvitsevatkin ikätasolle sopivaa ja laadukasta kehotunnekasvatusta tukemaan ja turvaamaan heidän hyvinvointiansa sekä seksuaalista kehitystä. Sekä WHO:n standardien (THL, 2010, s. 38–41) että McKee ym. (2010, s. 16) mukaan lasten tulee saada asiallista tietoa omasta kehostaan sen toiminnoista, sekä sukupuolten ja kehojen eroista. Lapsia tulisi myös tukea oman myönteisen kehonkuvan ja sukupuoli-identiteetin kehittämisessä sekä opettaa heille kuinka omasta kehosta huolehditaan. Kehotunnekasvatuksen myötä lapsille tulisi antaa tietoa moninaisuudesta sekä ihmissuhteista (ystävyyssuhteet, erilaiset pari- ja perhesuhteet) ja lapsille tulisi myös opettaa riittävät taidot

erilaisten ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen (McKee ym., 2010. s. 16; THL, 2010, s. 42). Tämän lisäksi lasten kanssa tulisi opetella seksuaalisuuteen sekä kulttuuriin liittyviä soveliaisuussääntöjä, arvoja ja normeja ja heille tulisi antaa tietoa sekä heidän omista, mutta myös toisten oikeuksista (McKee ym., 2010. s. 17; THL, 2010, s. 38–41).

Vaikka joissain kulttuureissa lapsille saatetaan puhua haikaroista ihmisten lisääntymiseen liittyvien perusasioiden sijaan, niin lapsilla on oikeus siihen, että he saavat oikeaa tietoa ja että heidän esittämiin kysymyksiin seksuaalisuudesta vastataan asiallisesti tukien avoimen vuorovaikutuksen periaatteita (McKee ym., 2010. s. 17; THL, 2010, s. 38–41). Kuten Cacciatore, Ingman-Friberg ja Lainiala (2020, s. 2726–2731) toteavat, niin pienet lapset eivät välttämättä esitä suoria kysymyksiä seksuaalisuuteen liittyen, mutta uteliaisuus aiheeseen voi näkyä enemmän lapsen käytöksessä. Heidän mukaansa onkin hyvä tiedostaa, että aikuisten tapa reagoida lapsen käyttäytymiseen toimii jo itsessään kehotunnekasvatuksena, koska reaktioiden mukana lapselle välittyy käsitys asenteista sekä tunteista. Jos lapsi kysyy seksuaalisuuteen liittyvän kysymyksen ja lapselle välittyy tunne, että aikuinen käyttäytyy eri tavalla kuin normaalisti, niin lapsi voi kokea, että aiheeseen liittyy jotain jännittävää ja erilaista (Ingman-Friberg, 2016, s. 43). Aikuisten olisikin tärkeää muistaa, että nämä lapselle välitetyt tunteet sekä asenteet voivat vaikuttaa lapsen myöhempiin elämänvaiheisiin, jopa haitallisesti (Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020, s. 2726, 2732).

Jo aivan pienten lasten kanssa olisi tärkeää harjoitella tunnetaitoja ja auttaa heitä ymmärtämään ja hyväksymään, että on olemassa monenlaisia tunteita, joita myös ilmaistaan monin erilaisin tavoin (THL, 2010, s. 39–41). Lapsille olisi tärkeä opettaa, että myös seksuaalisuuteen liittyvät tunteet ovat myönteisiä (McKee ym., 2010. s. 17; THL, 2010, s. 38–42) eikä terveen seksuaalisuuden tulisi olla ilotonta, aggressiivista tai pakottavaa (McKee ym., 2010, s. 17). Turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyvät tekijät eivät rajoitu pelkästään suoraan lapsen kanssa tekemisissä oleviin henkilöihin. Tämän vuoksi lasten tulisi oppia käsittelemään ja ymmärtämään myös mediassa näkyvää seksuaalisuutta (McKee ym., 2010. s. 18; THL, 2010, s. 43).

Lapset ovat luontaisesti uteliaita omasta kehostaan ja seksuaalisuudesta (Balter ym., 2016; Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020; McKee ym., 2010; THL, 2010). Vaikka aihe voikin olla aikuisille haastava (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b, s. 82) niin olisi tärkeää muistaa, että muun muassa omien sukupuolielimien koskettelu sekä itsetyydytys ja erilaiset kehoa tutkivat roolileikit (esimerkiksi lääkärileikit) ovat lapsilla osa normaalia

seksuaalikehitystä (McKee ym., 2010. s. 16; THL, 2010, s. 25, 41). Lasten tulisi kehotunnekasvatuksen myötä saada tietoa siitä, että he saavat itse päättää omasta kehostaan ja mikäli jokin tunne tai kokemus ei heistä tunnu hyvältä niin heillä on oikeus sanoa ei ja jättää suostumatta (McKee ym., 2010. s. 16–17; THL, 2010, s. 38–42).

3.3 Turvataidot osana kehotunnekasvatusta

Kuten Cacciatore, Kauppinen ja Ingman-Friberg (2016, s. 97–98) toteavat, aikuisella on aina vastuu lapsen turvallisuudesta. Heidän mukaansa lapsille tulisi kuitenkin opettaa keinoja puolustaa itseään ja omia rajojaan, jolloin lapsi voi rauhassa kasvaa oman elämänsä itsenäiseksi toimijaksi. Kehotunnekasvatuksessa turvataitoihin tutustumisen tarkoituksena onkin edistää turvallisuutta ihmisten välisissä suhteissa (Tenhunen, Andell, Ylenius-Lehtonen & Lajunen, 2019, s. 156). Tällaisten turvataitojen ansiosta lapsi oppii muun muassa kunnioittamaan omia sekä toisen rajoja, tunnistamaan hyvän ja huonon kosketuksen eron sekä huomaamaan turvallisuutta uhkaavat tilanteet (Tenhunen ym., 2019, s. 157).

Tenhunen ym. (2019, s.156) mukaan turvataitokasvatuksen avulla pyritään ennalta ehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja hoidon laiminlyöntiä sekä tukemaan lasta suojaavia tekijöitä. He korostavat, että turvataitokasvatuksen tarkoituksena on vahvistaa lasten selviytymiskeinoja sekä voimavaroja. Sekä WHO:n standardit (THL, 2010, s. 42) että McKee ym. (2010, s. 16) korostavatkin, että lasten tulisi saada riittävästi tietoa hyvinvoinnista sekä psyykkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta seksuaalisuuteen liittyen. WHO:n standardeissa (THL, 2010, s. 42) on myös erikseen nostettu esille, että lapsille olisi hyvä opettaa niin sanottu kolmen kohdan sääntö (sano ei, lähde pois, kerro sellaiselle henkilölle, johon luotat) sekä se, että on sallittua pyytää apua.

Edellä kuvattu kolmen kohdan säännön opettelu havainnollistaa hyvin sitä, että kehotunnekasvatuksessa lasten kanssa harjoitellaan myös siis konkreettisia taitoja, joiden avulla lapsi osaa toimia vaaratilanteissa. Lasten kanssa voidaankin harjoitella vastaavia toimintamalleja ja taitoja muun muassa leikin, draaman sekä roolileikkien kautta (Cacciatore ym., 2016, s. 98). Tämän vuoksi varhaiskasvatus toimintaympäristönä tarjoaakin hyvän alustan kehotunnekasvatukselle.

3.4 Varhaiskasvatus ja esiopetus kehotunnekasvatuksen oppimisympäristönä

Kuten Kangaskoski (2016, s. 197) toteaa, niin useat lapset osallistuvat varhaiskasvatuksen toimintaan osana omaa arkeaan. Tämän myötä varhaiskasvatus toimintaympäristönä tarjoaa kasvattajille luonnostaan arjentilanteita, joissa kehotunnekasvatuksen osa-alueita voidaan harjoitella luontevasti ja lapsen ikätaso huomioiden. Varhaiskasvatuksessa kehotunnekasvatusta voidaan integroida osaksi pedagogista toimintaa sekä laaja-alaisen oppimisen alueita (Kankkunen & Takala, 2016, s. 193–195).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) velvoittavat kasvattajat huomioimaan lapsen ikätason mukaisen uteliaisuuden kehoon ja seksuaalisuuteen. Lapsia tulee myös ohjata kunnioittamaan sekä suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Kasvattajien tulisi rohkaista lapsia esittämään kysymyksiä ja näihin kysymyksiin tulisi myös vastata. Vaikka kehotunnekasvatusta tai edes seksuaalikasvatusta ei suoraan asiakirjassa mainita, niin edellä kuvatut sisällöt viittaavat vahvasti siihen, että kehotunnekasvatus on sisäankirjoitettu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Myöskään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2014) ei erikseen mainita seksuaali- tai kehotunnekasvatusta. Asiakirjasta löytyy kuitenkin useita lauseita, jotka ovat selkeästi kytköksissä kehotunnekasvatukseen. Tällöisiä lauseita ovat muun muassa seuraavat: jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on, lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen (OPH, 2014, s. 15, 38). Asiakirjassa korostetaan myös lapsen myönteisen minäkuvan vahvistamista osana esiopetusta (OPH, 2014).

Alle kouluikäisillä lapsilla on siis oikeus saada laadukasta ja ikätason huomioivaa kehotunnekasvatusta (WHO, 2019, s. 19). Edellä kuvatut viittaukset kasvattajien työtä ohjaaviin asiakirjoihin avaavat kuitenkin myös muita näkökulmia, jotka tulee huomioida. Kehotunnekasvatukselle varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa ei ole annettu selkeää ohjeistusta. Kuten Ingman-Friberg (2016) huomauttaa, niin varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat kokeneet ongelmaksi ohjeistuksen, koulutuksen sekä tukimateriaalien puutteen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaisilla tulisikin olla riittävästi tietoa kehotunnekasvatuksesta, jotta he voisivat huomioida sen osana varhaiskasvatuksen arkea (Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020, s. 2732).

Kokemus ohjeistuksen, koulutuksen ja tukimateriaalien puutteesta ei ole kuitenkaan ainut este kehotunnekasvatuksen järjestämiselle. Seksuaalisuuteen kuuluvista asioista puhuminen lasten tai toisten aikuisten kanssa voi ujoittaa myös aikuista (Kangaskoski, 2016, s.202). On myös

mahdollista, että pienille lapsille suunnattuun kehotunnekasvatukseen ja sen järjestämiseen vaikuttaa aikuisen ajatus lapsuuden viattomuudesta, jolloin lapsi itsessään nähdään liian nuorena ja viattomana ymmärtämään seksuaalisuutta (Balter ym., 2016, s. 31). Kuten Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym. (2020) toteavat, niin aikuisten mielessä sana seksuaalisuus yhdistetään termeihin seksi sekä lisääntyminen. Nämä mielikuvat vaikuttavat siihen, että aikuiset voivat kokea lapsen seksuaalisuuden käsittelyn jopa ahdistavana aiheena, jolloin aihetta kohtaan herää torjuntaa (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016b, s. 82) Lapsi ei itsessään näe toiminnassaan tai muun muassa lääkärileikeissä mitään seksuaalista, mutta aikuiset voivat nähdä asian ”pahana” juuri omien mielenyhtymiensä vuoksi (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym., 2020).

Aikuisen oma suhtautuminen seksuaalisuuteen sekä kehotunnekasvatukseen vaikuttaa siis vahvasti siihen millaisena kehotunnekasvattajana hän toimii. Jos kasvattaja kokee aiheen ja lapsen kysymyksiin vastaamisen haastavana, niin hän saattaa sivuttaa lapsen kysymyksiin vastaamisen (Ingman-Friberg, 2016, s. 43). Kangaskoski (2016, s.205) toteaaakin, että kehotunnekasvatukseen liittyvä tieto tulisi sisällyttää osaksi kaikkien varhaiskasvattajien koulutuksia. Koulutus ja sisältö tulisi kuitenkin pohtia tarkkaan, koska aihe voi olla aikuiselle haastava kohdata sekä sisältää arkoja aihe alueita (Ingman-Friberg, 2016, s. 47).

4 Käsinukke pedagogisena työvälineenä

Käsinukke on liikuteltava nukke, joka herää henkiin nukettajan käsissä (Kröger & Nupponen, 2019, s. 393). Käsinukella tarkoitetaan yleensä sellaisia nukkeja, joiden käsittely on mahdollista yhdellä kädellä avoimen sisuksen ansiosta (Kröger & Nupponen, 2019, s. 393). Tässä tutkielmassa käytetyt nuket edustavat käsinukkeja, joiden liikuttaminen on mahdollistettu niin, että toisella kädellä voidaan liikuttaa käsinuken päätä ja suuta samalla kun toisella kädellä nukettaja voi liikuttaa nuken kättä työntämällä kätensä nuken käsivarsiin. Samoja nukkeja voi liikuttaa myös laittamalla molemmat kädet käsinuken käsivarsien sisälle.

Käsinuken pään- ja kehonliikkeiden avulla saadaan aikaan visuaalinen vaikutelma tunteista ja ajatuksista (Kröger & Nupponen, 2019, s. 393; Torén 2000, s. 35). Käsinuken liikuttajan kannattaa harjoitella nuken liikuttamista etukäteen, jotta nuken elehdinnästä tulee luonnollisempaa, eikä liikkeet ole liian isoja tai rajuja (Torén, 2000, s. 33–35). Käsinuken liikuttajan oma asenne välittyy helposti käsinuken kautta, joten myös siihen tulisi kiinnittää huomiota ja uskaltaa eläytyä tilanteeseen (Torén, 2000, 35). Torénin (2000, s. 36) mukaan käsinuken liikuttajan kannattaa kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Puheen tulee olla selkeää sekä rauhallista ja ääntä tulee käyttää sopivalla voimakkuudella. Hänen mukaansa liikkeiden lisäksi liikuttajan ääni kuvastaa nuken eri tunnetiloja. Ääntä ei ole pakko muuttaa nukkehahmojen välillä, mutta se toisaalta nostaa käsinukkejen yksilöllisiä piirteitä esiin (Torén, 2000, s. 36).

Käsinuken käsittelyn lisäksi tulisi huomioida myös se, mitä käsinukkejen kanssa työskentelyllä halutaan saavuttaa. Korošec (2013, s. 497) muistuttaakin, että opettajan tulee aina määritellä tavoitteet käsinuken kanssa tapahtuvalle toiminnalle. Hänen mukaansa opettajan teatteritaitoja sekä esityksen valmistelua tärkeämpää on itse prosessi, jossa draamatoiminta tapahtuu. Olisikin tärkeää huomioida ero täydellistä esitystä tavoittelevan nukketeatterin sekä lapsen kehitystä tukevan luovan toiminnan välillä (Korošec, 2013, s. 497). Tavoitteiden olleessa kasvatuksessa/koulutuksessa käsinuken tarkoitus on toimia välineenä, jonka kautta lapsi ilmaisee ymmärrystään maailmasta, sosiaalisista suhteista, luonnosta tai kirjallisuudesta (Korošec, 2013, s. 497).

4.1 Käsinukke opetuksen ja hyvinvoinnin tukena

Käsinukke on monipuolinen pedagoginen työväline. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2022) sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2014) todetaan, että lapsen oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma ja lapset oppivat muun muassa erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten, tutkien, liikkuen, leikkien sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Käsinuken monipuolinen käyttö koskettaa edellä kuvattua usealta kannalta, koska luova draama mahdollistaa lapselle kokonaisvaltaisen oppimisen kehon ja mielen kautta (Korošec, 2013, s. 499). Visuaalisuus voi tukea lasta sisäistämään tarinan sanomaa tai arkisia ohjeita ja tästä syystä useat kasvattajat käyttävätkin nukkeja työn tukena (Suvilehto, 2016, s. 156). Helena Korošec (2013) on käsitellyt omassa tutkimuksessaan opettajien kokemuksia käsinukkejen käytöstä slovenialaisissa esikouluissa sekä ala-asteilla. Hänen mukaansa opettajilla on positiivinen asenne käsinukkejen käytöstä, mutta tästä huolimatta nukkeja harvemmin käytetään. Tiedon puute käsinuken käyttömahdollisuuksista voikin johtaa siihen, että käsinuket nähdään pelkästään synonyymina nukketeatterille, vaikka käsinukkejen kommunikatiivisia ominaisuuksia on kautta aikojen käytetty ja hyödynnetty muun muassa politiikassa, terapiassa sekä kasvatuksessa erilaisiin tarkoituksiin (Ahlcrona, 2012, s. 172; Torén, 2000, s. 16). Myös Scheel (2012) on korostanut käsinuken monipuolisia käyttömahdollisuuksia opetuksessa ja terapiassa. Hänen mukaansa nukketeatteri toimii emotionaalisen hyvinvoinnin tukemisessa riippumatta siitä, onko lapsi katsojana vai nukken käsittelijänä.

Kuten Astles (2012, s. 67) toteaa, niin nukketeatterin avulla voidaan käsitellä myös sensitiivisyyttä vaativia aiheita, ja siksi sitä on käytettykin apuna muun muassa seksuaaliterveyskasvatuksessa useissa maissa kuten esimerkiksi Afrikassa. Seksuaalisuuden ympärillä voi olla kulttuurisia tai historiallisia käyttäytymissääntöjä, jotka voivat vaikuttaa siihen voiko henkilö keskustella aiheesta avoimesti (Astles, 2012, s. 67). Käsinukkejen käyttö voi vähentää tällaisten tilanteiden tuomia hämmennyksen tunteita sekä estoja (Astles, 2012, s. 67). Tämän lisäksi Torénin (2000, s. 33–40) mukaan nukkejen avulla voidaan välittää lapsille myös tärkeää tietoa meidän jokaisen yksilöllisyydestä, koska nuket edustavat omia yksilöllisiä piirteitään ja persooniaan. Käsinukkejen ja nukketeattereiden avulla voidaankin vaikuttaa myös tietoon ja asenteisiin muun muassa vammaisuudesta (Dunst, 2014). Nukken avulla voidaan välittää siis arvoja ja asenteita ja opettaa lapselle oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan eroja (Torén 2000, s. 26).

Korošec (2012) on omassa tutkimuksessaan todennut, että käsinukke auttaa luomaan tunneilmapiirin, joka auttaa lapsia rentoutumaan ja osallistumaan yhteiseen työskentelyyn. Luova työskentely käsinukeilla on hyvä menetelmä sekä oppimisen että opetuksen tueksi ja se soveltuu käytettäväksi monipuolisesti opetussuunnitelman eri osa-alueilla (Korošec, 2013, s. 499). Korošec (2013, s. 499) korostaakin, että käsinukkejen luova käyttö on jopa välttämätön menetelmä nykyisessä kasvatuksessa ja opetuksessa, jonka myötä halutaan lasten kasvavan rennoiksi, luoviksi sekä idearikkaiksi yksilöiksi, joilla on myös hyvät ongelmanratkaisukyvyt. Hänen mukaansa käsinuket voivatkin myös tukea lasta ylläpitämään motivaatiota ongelman ratkaisutilanteissa ja auttaa lasta muistamaan asioita nopeammin. Käsinukke voi toimia apuna, myös silloin kun halutaan mallintaa lapsille muun muassa yhteisesti sovittuja asioita ja sääntöjä. Toisinaan voi kuitenkin tehdä myös niin päin, että käsinukke on se, joka toimii kurittomasti tai tekee asioita väärin. Kuten Astles (2012, s. 71) toteaa, niin tämä tarjoaa mahdollisuuden siihen, että osallistujat/lapset voivat myös itse toimia opettajan roolissa heidän neuvoessaan käsinukelle, kuinka tilanteessa voisi toimia.

Käsinuken monipuolisuus näyttäytyy arjessa monin tavoin. Torénin (2000, s. 24) mukaan käsinuken avulla voidaan havainnollistaa sekä selittää uusia asioita lapsille. Käsinukke voi myös kannustaa aktiiviseen osallistumiseen oppimistilanteissa ja se voi tarjota lapselle mahdollisuuden pukea omat ajatukset ja tuntemukset sanoiksi (Torén 2000, s. 24). Käsinukkea voidaan käyttää arjen asioiden opettelussa, aikataulujen läpikäymisessä ja sen avulla voidaan tukea muun muassa lapsen kielellisiä taitoja, sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja (Torén 2000, s. 24–26).

Erilaisissa opetustilanteissa käsinukkeja voidaan hyödyntää nukketeatteri esityksessä, tai ilman teatteria, jolloin opettaja hyödyntää nukkea hänen ja lasten välisessä kommunikoinnissa (Kröger & Nupponen, 2019, s. 393). Torénin (2000, s. 23–24) mukaan nukke voidaan nähdä työvälineenä, joka kiinnittää lapsen huomion keskeisiin asioihin. Käsinukke saattaa usein saada lapseen paremman kontaktin, kuin opettaja tai jopa hänen oma vanhempansa (Korošec, 2013, s. 499–502). Torén (2000, s. 22) toteaa, että nukke mahdollistaa oppimisen miellyttävällä tavalla ja tarjoaa kasvattajalle tilaisuuden tehdä opetus ja kasvatus hetkistä mielenkiintoisia. Tätä ajatusta tukee myös Korošecin (2013, s. 497) näkemys siitä, että käsinuket auttavat opettajia saavuttamaan opetussuunnitelmien tavoitteita nopeammin sekä kiinnostavimmilla tavoilla. Hänen mukaansa käsinuket myös auttavat opettajaa tunnistamaan lasten tunteita sekä mahdollisia pulmia ja ymmärtämään lapsia paremmin.

4.2 Käsinukke lapsen tunteiden tulkkina

Lapselle kannattaa tarjota mahdollisuus myös itse pidellä käsinukkea, jolloin lapsi voi puhua käsinuken kautta. Tällöin lapselle tarjoutuu käsinuken välityksellä mahdollisuus tunteiden ilmaisuun sekä muun muassa ristiriita tilanteiden ratkaisuihin (Korošec, 2013, s. 497; 2012, s. 34). Käsinuken kautta lapsella on mahdollisuus ilmaista myös negatiivisia tuntemuksia sosiaalisesti hyväksytyin keinoin (Korošec, 2012, s. 34). Käsinukke tarjoaakin myös ujon lapselle eräänlaisen suojan, jonka kautta lapsi voi kommunikoida ja osallistua toimintaan (Korošec, 2012, s. 39; 2013, s. 501–502). Lapsen käyttäessä käsinukkea, hänen voi olla helpompi vastata muun muassa opettajan esittämiin kysymyksiin, koska käsinukkeen keskittyminen auttaa lasta unohtamaan, että hän on itse se, joka vastaa esitettyihin kysymyksiin (Korošec, 2013, s. 502).

Käsinukeilla leikkiminen tarjoaa lapselle mahdollisuuden ylittää todellisen ja kuvitellun rajan (Ahlcrona, 2012, s. 181). Käsinukeilla leikkimisen kautta lapset myös oppivat tunnistamaan omia tunteitaan ja tuntemaan oman kehonsa paremmin (Korošec, 2013, s. 499). Omien tunteiden tunnistamisen lisäksi käsinukella leikkiminen voi auttaa toisten huomioimisessa. Esimerkiksi Ahlcrona (2012) kuvaa tutkimuksessaan, kuinka lapset olivat kuvitelleet mitä käsinukke tunsu tai ajatteli. Tämän kaltainen työskentely ja ajattelu voi tukea lapsen empatia taitoja hänen harjoitellessa ymmärtämään myös toisten tunteita ja asettaessaan itsensä ”toisen kenkiin” (Korošec, 2013, s. 499). Käsinukelle puhuminen voi lapsesta tuntua vähemmän pelottavalta, kuin toiselle ihmiselle puhuminen (Astles, 2012, s. 71). Joskus jopa oman nimen kertominen käsinukelle voi olla lapselle helpompaa kuin aikuiselle kertominen (Torén 2000, s. 29–30). Torénin (2000, s.29) mukaan tämä johtuu siitä, että lapsen huomio on kiinnittynyt nukkeen eikä ympärillä olevaan tilaan ja ihmisiin. Käsinukeilla voidaan käydä myös nukkejen keskinäistä dialogia, jonka avulla voidaan saada myös osallistujat innostumaan keskusteluun osallistumisesta (Astles, 2012, s. 71).

5 Havainnointiaineisto: Käsinukke pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa

Tässä luvussa kuvataan kehotunnekasvatushetkiä, joiden aikana kerättiin tutkielman empiirinen aineisto. Aineisto kerättiin osallistuvalla havainnoinnilla, jossa havainnoija oli osana yhteisötoimintaa sekä havainnoinnin kohteena olevia kehotunnekasvatus hetkiä (Eskola & Suoranta, 1998; Kananen, 2017, s. 84). Toiminnan kuvaukset on kirjoitettu havainnointi muistiinpanoja apuna käyttäen. Järjestimme yhdessä resurssi varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä lapsiryhmän aikuisten kanssa kahdeksan kehotunnekasvatushetkeä kahdelle eri lapsiryhmälle. Kehotunnekasvatushetkien järjestäminen aloitettiin syyskuussa 2022 ja havainnointi toteutettiin lokakuussa 2022 järjestetyillä kolmella kerralla. Kehotunnekasvatushetkillä havainnoitavien lasten määrä vaihteli kahden-viiden lapsen välillä.

Kehotunnekasvatushetkien runkona hyödynnettiin resurssi varhaiskasvatuksen erityisopettajan aikaisemmin suunnittelemaa ja toteuttamaa kehotunnekasvatushetkien runkoa. Olemassa olevaa runkoa muokattiin ja kehotunnekasvatus hetkien sisältö suunniteltiin niin, että siinä huomioitiin lapsiryhmistä esiin nousseet tarpeet sekä laadukkaalle kehotunnekasvatukselle ominaiset aihealueet ja sisällöt. Sisällön suunnittelussa huomioitiin muun muassa Väestöliiton (n.d.-a) materiaali kehotunnekasvatuksen tueksi. Käsinuket Myrsky ja Lempi olivat osa jokaista kehotunnekasvatushetkeä.

5.1 Välillä vähän suututtaa: Tunteet kehotunnekasvatuksen aiheena

Ensimmäisellä havainnointi kerralla kehotunnekasvatushetken aiheena oli tunteet. Ajatuksena oli käsitellä lasten kanssa vihan tunnetta ja etukäteen valittuja rauhoittumiskeinoja. Kehotunnekasvatus kerran aluksi Myrsky ja Lempi tervehtivät lapsia. Lapset ottivat iloisena nuket vastaan ja osa lapsista kävi vuorollaan myös halaamassa Myrskyä. Alkutervehdyksien jälkeen Myrsky aloitti tiedustelemaan lapsilta, mahtaisivatko he tietää mikä on tunteiden koti. Tarkoituksena oli tämän ajatuksen kautta siirtyä kohti kehon herättelyä. Jo tässä vaiheessa yksi lapsista kaipasi kovasti Myrskyn huomiota ja siirtyi suoraan Myrskyn eteen. Hän suuntasi sekä kehonsa, että katseensa Myrskyyn päin ja otti tätä kiinni käsistä samalla kun hän kertoi, että hänellä olisi asiaa Myrskylle. Myrsky vastasi lapsen keskustelun avaukseen tiedustelemalla mitä tämä halusi kertoa. Tästä käynnistyi lyhyt dialogi lapsen ja käsinuken välille lapsen kertoessa asioista, jotka painoivat hänen mieltään sillä hetkellä samalla kun Myrsky kuunteli ja osoitti sanoillaan ja eleillään kiinnostusta lapsen asiaan. Lapsen puheessa nousi esille muun

muassa kiukun tunne, jota hän oli lähiaikoina tuntenut. Koska kehotunnekasvatushetkelle oli varattu tietty aika, niin Myrsky sopi lapsen kanssa, että he voisivat jutella aiheesta lisää myös myöhemmin.

Lasten kanssa edettiin kehonherättelyyn, joka toteutettiin ravistelemalla eri kehonosia, joita lapset saivat itse ehdottaa. Kehonherättelyn jälkeen siirryttiin käsinukkejen väliseen dialogiin, jossa Myrsky kertoi Lempille siitä, miten joku voi joskus tulla niin vihaiseksi, että tällöin tarvitsisi käydä hiukan rauhoittumassa. Käsinukkejen välinen dialogi kannusti myös lapsia hyvin kertomaan omia kokemuksiaan vihantunteesta.

Kehotunnekasvatushetkellä oli tarkoitus tällä kertaa käsinukkejen avulla näyttää lapsille myös erilaisia rauhoittumisen keinoja. Ryhmän kasvattajien kanssa oli etukäteen sovittu, että Myrskyn ja Lempin avulla lapsille esiteltäisiin samalla kertaa ryhmän ennalta sovittu aikalisäpaikka rauhoittumiseen. Ryhmässä käytössä oleva aikalisä perustuu Carolyn Webster-Strattonin kehittämään Ihmeelliset vuodet-ohjelmaan (Webster-Stratton, 2011). Käsinuket alkoivat jälleen keskustella toistensa kanssa. Myrsky pyysi Lempiltä voisiko tämä näyttää millaisia erilaisia rauhoittumisen tapoja voisi käyttää silloin kun suututtaa. Käsinuket ja lapset siirtyivät ennalta sovittuun tilaan, jossa oli myös ryhmän aikalisäpaikka. Aikalisäpaikalla Lempi käsinuken avulla mallinnettiin lapsille hengitystekniikkaa Expandaball-hengityspallon avulla. Samalla harjoiteltiin myös lempipaikka mielikuva harjoitetta, kylmän veden juomista, sekä pehmeällä siveltimellä itsensä silittämistä. Myrsky katsoi lasten kanssa Lempin rauhoittumisharjoituksia ja sanoitti tilannetta koko ajan lapsille. Lapset kuuntelivat keskittyneesti ja esittivät välillä lyhyitä kommentteja. Lopuksi lapset pääsivät myös itse testaamaan Lempin näyttämiä erilaisia rauhoittumisen keinoja Myrskyn Lempin seurassa.

Tällä kehotunnekasvatushetkellä oli nähtävillä se, että myöskään käsinuket eivät osoittautuneet ”kaikkivoipaiseksi”. Yhdellä lapsista tuli rauhoittumiskeinojen kokeilun jälkeen siirtymätilanteessa pahamieli ja hän vetäytyi nurkkaan kyyry asentoon. Sama lapsi oli sanoittanut tunteitaan jo ryhmäkerran alussa. Lempi kokeili houkutella lasta pois nurkasta pyytämällä häntä Lempin ja Myrskyn mukaan, mutta lapsi kieltäytyi. Onneksi jokaisella kerralla oli mukana myös ryhmien omia kasvattajia, joten tilanne ratkesi niin, että ryhmän oma aikuinen sai lapsen houkuteltua takaisin mukaan toimintaan.

Rauhoittumisharjoitusten jälkeen käsinukkejen avulla lapset johdatettiin kohti luovaa työskentelyä. Luovassa työskentelyssä lapset pääsivät yhdessä maalaamaan isolle paperille ”tulivuoren”, jonka tarkoitus oli kuvastaa vihan tunnetta. Myrskyllä ja Lempillä oli mukanaan

kuva tulivuoresta, joka purkautui. Kuvan avulla havainnollistettiin lapsille sitä, että vihan tunne saattoi joskus tuntua yhtä voimakkaalta, kuin tulivuoren purkautuminen. Ennen tulivuoren maalausta mukaan haluttiin hiukan tunnekehoyhteyden vahvistamista musiikin ja liikkeen avulla. Taustalle laitettiin soimaan kappale Punainen, joka löytyy Kehärintu Silkkisiipi-levyltä. Myrsky ja Lempi tanssivat yhdessä lasten kanssa mallintaen samalla liikkumista. Musiikki toimi hyvänä vireystilan nostajana, mutta herätti samalla myös tunteita. Tanssimisen jälkeen käsinuket siirtyivät lasten kanssa lattialle ison paperin äärelle. Myrsky kertoi lapsille ohjeet pian alkavaan maalaamiseen. Lapsia kehoitettiin pitämään käsiään ylhäällä, kunnes äsken kuultu musiikki alkaisi soimaan uudelleen. Ohjeeksi annettiin myös se, että maalaaminen tulisi lopettaa, kun musiikki lakkaisi. Paperi oli etukäteen teipattu lattiaan ja lasten odottaessa sen päälle levitettiin pullovärejä, jotka kuvastivat kuumaa laavaa. Maalaaminen tapahtui käsin ja koska sekä Myrskyn että Lempin kädet olivat kankaiset, niin nuket siirtyivät tässä vaiheessa työskentelyä syrjään.

Maalaamisen ja käsien pesun jälkeen ryhmä kerta päätettiin ja Myrsky ja Lempi rupesivat tekemään lähtöä. Koska ryhmäkerran alkupuolella oli yhden lapsen kanssa sovittu, että hän saisi vielä kertoa omista tuntemuksistaan lisää, niin Lempi jäi vielä hetkeksi juttelemaan lapsen kanssa. Lempi silitti lapsen toiveesta tämän selkää samalla kun lapsi kertoi loppuun hänen mieltään painavan asian. Myös lapsi halusi koskettaa ja halata Lempiä, joten samalla tarjoutui hyvä tilaisuus keskustella lapsen kanssa siitä, miten tärkeää onkin aina kysyä lupa toisen koskettamiseen.

5.2 Me olemme kaikki vähän erilaisia: Ympäristö ja muut ihmiset

kehotunnekasvatuksen aiheena

Toisella havainnointi kerralla kehotunnekasvatuksen aiheena oli ympäristö ja muut ihmiset. Kehotunnekasvatushetki aloitettiin myös tällä kertaa sillä, että käsinuket tervehtivät lapsia ja kutsuivat heidät pieneen kehon herättelyyn. Tällä kertaa Myrsky ja Lempi ohjasivat lapsia nousemaan seisomaan, jonka jälkeen lapsia ohjeistettiin taputtelemaan eri kehonosiin aina jaloista päähän asti. Seuraavaksi siirryttiin käsinukkejen väliseen dialogiin, jonka aikana Myrsky kertoi Lempille siitä, kuinka hän on huomannut, että he ovat erilaisia. Käsinuket Myrsky ja Lempi tarjosivatkin hyvän mahdollisuuden moninaisuudesta keskusteluun, koska niistä löytyi useita eroavaisuuksia, kuten muun muassa ihonväri sekä sukupuoli. Tämän käsinukkejen välisen dialogin avulla haluttiin lähteä avaamaan keskustelua siitä, että meitä

ihmisiä on monenlaisia. Samalla lasten kanssa oli mahdollista havainnoida ja keskustella siitä millaisia samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia meissä ihmisissä on.

Myrsky ja Lempi kannustivat lapsia pohtimaan, millaisia eroavaisuuksia he huomasivat näiden kahden käsinuken välillä. Lapset lähtivät rohkeasti vastailemaan ja kertomaan omia havaintojaan. Lapset kiinnittivät aluksi huomion käsinukkejen hiuksiin sekä vaatteisiin, mutta kun Myrsky ja Lempi kyselivät omasta ihonväristään sekä silmistä, niin lapset alkavat tekemään havaintoja myös kehon eroavaisuuksista. Käsinuket siirtyivät vertailemaan keskenään myös omia kehojaan ja tarkastelivat sitä, että kumpi heistä on isompi ja millä tavoin heidän kehonsa poikkeavat toisistaan. Tilanne tarjosi myös hyvän hetken käsitellä stereotypioita lasten kanssa. Kun lapset kiinnittivät huomion siihen, että Lempillä oli hiuksissaan koristeita, niin Myrsky alkoi pohtimaan voisiko myös hän laittaa hiuskoristeita itselleen. Osa lapsista oli sitä mieltä, ettei poika voisi toimia näin, jolloin Myrsky kertoi lapsille, että myös pojalla on oikeus käyttää hiuskoruja, jos hän haluaa. Ihmisten erilaisuuksien ja samankaltaisuuksien tutkimista jatkettiin myös luovan työskentelyn äärellä. Luovassa työskentelyssä lapset pääsivät leikkelemään sanoma- ja aikakauslehdistä kuvia erilaisista ihmisistä sekä eläimistä. Leikatut kuvat liimattiin isoille kartongeille ja samalla kuvia tutkittiin ja niistä tarkasteltiin myös erilaisia tunnetiloja. Myrskyn ja Lempin rooli tässä harjoituksessa oli vähäisempi ja käsinuket lähinnä kulkivat aikuisten mukana ihastelemassa lasten työskentelyä.

Samalla kehotunnekasvatushetkellä harjoittelimme lasten kanssa myös sitä, kuinka kaveri otettaisiin huomioon myös silloin kuin leikit olivat vauhdikkaampia. Tätä harjoiteltiin lasten kanssa varioimalla ”lahjapaketin avaamista”. Tämän harjoituksen olimme löytäneet väestöliiton materiaaleista (n.d.-a). Lahjapaketin avaamista varten Myrsky ja Lempi jakoivat lapset pareittain. Harjoituksessa toinen lapsista asettui vuorollaan selälleen lattialle makaamaan. Lattialla makaavalle lapselle annettiin pallo, josta tämän tuli pitää kiinni käsin ja jaloin mahdollisimman tiukasti. Harjoituksen mallintamisessa hyödynnettiin Myrskyä ja Lempiä, jolloin tilanteessa säilyi koko ajan hyvin vahvasti leikillisyyttä. Oli myös selkeästi huomattavissa, että lapsista oli hauskaa seurata käsinukkejen toimintaa.

Lapset odottivat innoissaan pääsevänsä itse toimintaan, jolloin he meinasivat unohtaa kuunnella ohjeistuksen loppuun asti. Lapsiin haettiin uutta kontaktia käsinuken avulla Myrskyn näyttäessä heille ryhmässä käytössä olevaa ”viiden sormen sääntöä”, joka myös perustuu Ihmeelliset vuodet-ohjelmaan (Webster-Stratton, 2011). Kontaktin ottaminen onnistui ja lapset alkoivat jälleen kuunnella, joten käsinuket ohjeistivat lapsia leikin ja koskettamisen säännöistä.

Sääntöinä oli muun muassa, että lahjapaketin avaamisen saisi aloittaa ja se tulisi lopettaa sovitusta merkistä. Lapsille myös selitettiin se, että harjoitus ei saisi tuntua kenestäkään epämukavalta, joten jos joku halusi lopettaa kesken niin toisen tulisi lopettaa pallon irrottamisen yrittäminen. Tämä harjoitus sisälsi siis selkeästi kehotunnekasvatuksen tärkeitä osa-alueita.

Kehotunnekasvatushetken jälkeen yksi lapsista halusi keskustella omista tunteistaan käsinuken kanssa. Lapsi halusi näyttää Lempille miltä hänestä tuntui. Hän johdatti Lempin ryhmän seinällä olevan tunnemaailman pyörän luokse ja käytti sitä apunaan esitelläkseen oman tunnetilansa. Lapsi osoitti tuntevansa surua. Surun tunteen ilmaisun jälkeen, hän halusi istua Lempin kanssa juttelemaan lisää tuosta tunteesta. Hän kertoi siitä, kuinka hänellä oli ikävä kotiin äidin luokse. Lopuksi hän halusi myös halata Lempin kanssa.

Toisella havainnointi kerralla lapsia on enemmän paikalla, kuin mitä ensimmäisellä kerralla oli ollut. Tämän myötä oli huomattavissa eroavaisuuksia lasten ja käsinukkejen välisessä vuorovaikutuksessa. Eroavaisuus näkyi eniten siinä, kenen kanssa lapsi kommunikoi. Ne lapset, jotka olivat enemmän innoissaan käsinukeista, suuntasivat huomionsa (katse ja puhe) käsinukkeihin, kun taas lapset, jotka eivät olleet niin kiinnostuneita osoittivat huomionsa käsinuken takana olevalle aikuiselle.

5.3 Mistä vauvat oikein tulevat: Lisääntyminen, läheisyys, hyväolo ja itsetunto kehotunnekasvatuksen aiheena

Kolmannella havainnointi kerralla kehotunnekasvatuksen aiheena olivat lisääntyminen sekä läheisyys, hyväolo ja itsetunto. Tavoitteena oli lasten itsetunnon kohottaminen sekä vahvistaa lasten uskoa itseän toimijana. Tavoitteena oli myös tukea lasten välistä yhteistyötä sekä tarjota tietoa lisääntymisestä lapsen tasoisesti. Toiminnalliset harjoitukset valittiin myös tälle kerralle Väestöliiton (n.d.-a) materiaaleista. Alun tervehdyksien jälkeen käsinuket kutsuivat lapset istumaan lattialle piiriin. Lapsilla oli menossa koiraleikki ennen kehotunnekasvatushetkeä. Lapset olivat hyvin innoissaan leikistä ja alussa kesti hetken, että käsinuket saivat kaikkiin lapsiin sellaisen kontaktin, että he maltoivat kuunnella käsinukkeja.

Tämän kerran ensimmäiseksi harjoitukseksi oli valittu kehupiiri. Harjoitukseen edettiin pienen vuorovaikutuksellisen esityksen kautta, joka samalla toimi johdatuksena lisääntymisestä kertomiseen. Kehupiiriä varten mukana oli myös pieni pehmolelu, joka oli aluksi piilossa Myrskyn paidan alla. Myrsky esitteli vatsaansa lapsille ja kertoi heille leikkivänsä, että hän

odottaa vauvaa. Osa lapsista korjasi heti, ettei poika voisi odottaa vauvaa. Myrsky kuitenkin huomautti lapsille, että hän voi tästä huolimatta kuitenkin leikkiä odottavansa vauvaa. Samalla Myrsky kertoi lapsille, että hänen vanhempansa ovat kertoneet hänelle, että hänelle syntyy pikku sisko tai veli. Lopulta Myrsky otti pehmoeläimen paidan alta ja esitteli lapsille Topi koiran, joka kertoi hänelle aina kehuja.

Kehotunnekasvatushetki sai hetkellisesti uuden käänteen muutaman lapsen intoutuessa Topi koiran myötä jatkamaan koiraleikkiä, joka lapsilla oli menossa ennen kehotunnekasvatus ryhmää. Osa kehotunnekasvatushetkellä olevista lapsista koki koiraleikin häiritseväksi, ja he pyysivät toisia lapsia lopettamaan. Lapset eivät kuitenkaan malttaneet lopettaa koiraleikkiä. Lempi käsinukke alkoi omalla käytöksellään mallintamaan sitä, että hänen korviinsa sattui, koska tilassa oli niin paljon erilaisia ääniä. Lapset reagoivat Lempi käsinuken käytökseen vahvemmin ja positiivisemmin, kuin toisten lasten pyyntöön lopettaa. Samalla myös Myrsky käsinukke antoi ohjeita lapsille siitä, miten tilanteessa voisi toimia ja kannusti lapsia olemaan huomioimatta häiritsevää käytöstä. Myös huomitta jättäminen perustuu Ihmeelliset vuodet-ohjelman menetelmiin (Webster-Stratton, 2011).

Käsinukkejen toiminnanohjauksen myötä tilanne alkoi uudelleen rauhoittua ja kehotunnekasvatushetkellä päästiin etenemään kehupiiri harjoitukseen. Myrsky kertoi lapsille, että hän heittäisi Topi koiran jollekin lapselle ja toiset lapset pääsisivät kertomaan Topi koiraan pitävästä lapsesta kehuja ja hyviä asioita. Harjoituksen tavoitteena oli, että lapset oppisivat vastaan ottamaan sekä antamaan myönteistä palautetta, Jokainen lapsi pääsi vuorollaan kehuttavaksi. Lopuksi lapset kehuivat myös Myrskyä ja Lempiä. Samalla lapset antoivat palautetta siitä, että he olivat tykänneet kehotunnekasvatus hetkistä ja siitä mitä Myrsky ja Lempi ovat tehneet heidän kanssaan. Kehupiirin jälkeen käsinuket levittivät lattialle sanomalehtiä. Harjoituksen ideana oli, että kaikki lapset seisovat sanomalehtien päällä, ja Myrsky ja Lempi ottivat lehdistä pikkuhiljaa paloja pois, jolloin lapset siirtyivät lähemmäksi toisiaan ja joutuivat auttamaan toisiaan siinä, että kaikki pysyisivät sanomalehtien päällä. Harjoituksessa Lempi toimi sanomalehtien poistajana samalla kun Myrsky ohjeisti lapsia. Harjoituksen tavoitteena oli herätellä ajatuksia toisen auttamisesta ja vahvistaa yhteistyötaitoja.

Olimme päättäneet yhdistää tälle kerralle aiheeksi myös lisääntymisen. Olimme suunnitelleet, että aiheeseen siirtyminen tapahtuisi vaiheittain ja käsinukkejen välisen dialogin kautta. Aihetta pohjustettiin ensimmäisen kerran jo kehotunnekasvatushetken alussa ja siihen siirryttiin uudelleen toisen harjoituksen jälkeen käsinukkejen välisen dialogin kautta. Dialogin alussa

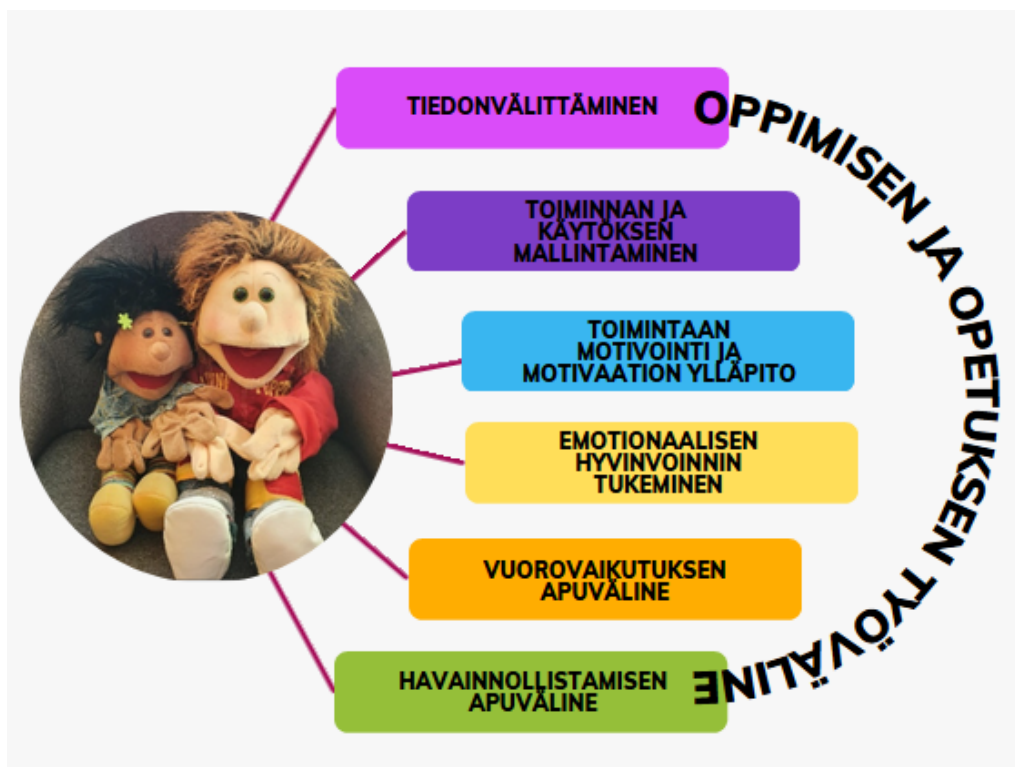
Lempi kertoi Myrskylle, että hän jäi pohtimaan Myrskyn kertomaa vauva asiaa. Lempi alkoi tiedustelemaan Myrskyltä, että tietäisikö hän, mistä ne vauvat oikeastaan tulevat. Myrsky vastasi Lempille, että hänellä oli omassa laukussaan mukanaan kirja, joka kertoisi aiheesta. Kirjaksi olimme valinneet Katerina Janouchin ja Mervi Lindmanin Mistä on pienet vauvat tehty?

Myrsky ja Lempi sopivat, että Lempi lukisi kirjan ääneen, jotta myös muut kuulisivat mistä vauvat tulevat. Kirja luettiin lapsille samalla kun dokumenttikameran avulla kirjan kuvat heijastettiin suurehkolle älytaululle, jotta jokainen näkisi myös kirjan kuvituksen. Lapset keskittyivät todella hyvin kuuntelemiseen. Osa lapsista ilmaisi jo kesken kirjan lukemisen, että he haluaisivat, että kirja luettaisiin uudelleen. Aihe oli selkeästi lapsista mielenkiintoinen ja osa heistä kommentoikin kirjan sisältöä, kuten kuvissa näkyviä sukupuolielimiä ja vauvan kasvua kohdussa. Oli myös mielenkiintoista huomata, että havahduin kirjaa lukiessani siihen, että koin aiheesta lukemisen helpommaksi, kun minun ja kirjan välissä oli käsinukke kirjan lukijana.

Kehotunnekasvatushetki päätettiin kirjan lukuun, jonka jälkeen suurin osa lapsista lähti ulkoilemaan. Osan kanssa sovimme kuitenkin niin, että he lähtisivät ulos sen jälkeen, kun olimme lukeneet kirjan uudelleen. Tässä vaiheessa yksi lapsista lähestyi minua ja pyysi saisiko hän ottaa Lempin omaan syliin istumaan. Lupasin Lempin hänen syliinsä, mutta muistutin lasta kuitenkin siitä, että Lempi ei tykännyt liian kovasta kosketuksesta. Tilanne tarjosi hienon spontaanin keskustelu hetken toisen koskettamisesta myös tälle viimeiselle havainnointi kerralle.

6 Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

Tutkielman tulokset osoittavat, että käsinukkea voidaan käyttää monipuolisesti alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Tässä tutkielmassa tunnistettiin kuusi potentiaalista käyttötapaa käsinukelle alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Nämä käyttötavat ovat esitetty tiivistetysti kuviossa 1. Käyttötapojen kokonaisuutta tarkastellessa voidaan todeta, että käsinukke toimii kehotunnekasvatuksessa oppimisen ja opetuksen työvälineenä, eli pedagogisena työvälineenä.

Kuvio 1 Käsinuken käyttötavat alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa

Kehotunnekasvatuksessa on tarkoitus opettaa lapsille ikätason mukaiset tiedot ja taidot turvaamaan heidän hyvinvointiansa sekä seksuaalista kehitystä (Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala, 2020, s. 2730–2732). Käsinukke toimii hyvin pedagogisena työvälineenä kehotunnekasvatuksessa, koska sitä voidaan hyödyntää **tiedonvälittämisessä** lapsille ikä- ja kehitystasolle sopivalla tavalla (Torén 2000, s. 24). Varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa leikki nähdään keskeisenä työtapana, jonka avulla voidaan edistää lapsen hyvinvointia, oppimista ja kehitystä (OPH, 2022; OPH, 2014). Käsinuket auttavat säilyttämään kehotunnekasvatushetkillä leikillisyyden. Samaa leikillisyyttä hyödyntäen käsinuken avulla voidaan **mallintaa toimintaa ja erilaisia käytös malleja**. Käsinuket toimivat kehotunnekasvatuksessa myös toimintaan **osallistumisen motivaattoreina**, koska niiden

avulla voidaan muodostaa opetus hetkistä mielenkiintoisia sekä miellyttäviä (Torén, 2000, s. 22).

Alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa halutaan tukea avoimen vuorovaikutuksen ilmapiirin kehittymistä (McKee ym., 2010, s. 17; THL, 2010, s. 38–41), jolloin keskusteluyhteys aikuisten ja lasten välillä säilyy avoimena ja lapsi rohkaistuu puhumaan mieltään askarruttavista asioista. Käsinuken avulla voidaan herättää sekä ylläpitää keskustelua, joten käsinukkea voidaan kehotunnekasvatuksessa hyödyntää **vuorovaikutuksen apuvälineenä**. Kuten myös tätä tutkielmaa varten kerätty empirinen aineisto osoittaa, niin osassa vuorovaikutustilanteista oli nähtävillä, kuinka lapsi selkeästi osoitti puheensa käsinukelle. Tämä oli nähtävillä siitä, kuinka lapsi suuntasi sekä kehonsa, että katseensa nukkeen ja otti nukkea käsistä samalla kun kertoi oman asiaansa. Vaikka lapset tiedostavat, että aikuinen liikuttaa nukkea ja puhuu nukan kautta, niin lasten toiminnan kautta oli nähtävillä se, että lapsen voi olla helpompi puhua vaikeistakin asioista nukan kanssa. Myös silloin, kun aikuinen nukan takana on lapselle entuudestaan tuttu.

Kehotunnekasvatus on tärkeä, mutta myös sensitiivisyyttä vaativa aihe. Käsinukkejen avulla voidaan madaltaa kynnystä käydä avointa keskustelua kehotunnekasvatuksen aiheista. Käsinukkejen luodessa rennompaa tunneilmapiiriä (Korošec, 2012) ja vähentäessä tilanteeseen liittyviä estoja (Astles, 2012, s. 67) lapset uskaltavat keskustelemaan kehotunnekasvatuksen aihealueista. Kuten Cacciatore, Ingman-Friberg & Lainiala (2020, s. 2726) ovat tuoneet esille, niin lapset eivät välttämättä kysy suoraan esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tähän voi toki vaikuttaa, että lapsella ei vielä ole tarpeeksi tietoa, minkä pohjalta muodostaa kysymys, mutta myös se, että aikuisen auktoriteettiasema suhteessa lapseen voi vaikuttaa siihen, että lapsi voi kokea vaikeaksi puhua aikuiselle sellaisista asioista, joiden hän ajattelee olevan aikuisen mielestä sopimattomia (Hill, 2005, s. 63). Tällaisissa tilanteissa käsinukkea voidaan kehotunnekasvatuksessa hyödyntää niin, että lapsi voi kommunikoida käsinuken kautta (Korošec, 2012, s. 39; 2013, s. 501–502).

Käsinuken toiminta hyvänä **vuorovaikutuksen apuvälineenä** kehotunnekasvatuksessa todentuu myös siinä, että lapsille voidaan jakaa tietoa kehotunnekasvatuksen aihealueista käsinukkejen keskinäisen dialogin kautta. Kehotunnekasvatushetkien myötä todentui myös aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Astles, 2012) esiin noussut hyöty siitä, että käsinukkejen keskinäinen dialogi voi innostaa myös lapset osallistumaan keskusteluun.

Kehotunnekasvatuksen aihealueiden käsittely ei aina ole myöskään aikuiselle helppoa, joten käsinukke toimi kehotunnekasvatushetkillä myös aikuisen vuorovaikutuksen apuvälineenä.

Tunnetaidot kuuluvat vahvasti kehotunnekasvatukseen ja käsinukkejen avulla voidaan **tukea alle kouluikäisten lasten emotionaalista hyvinvointia**. Aikaisempien tutkimusten (Korošec, 2012; 2013) sekä tämän tutkielman empiirisen aineiston perusteella voidaan todeta, että käsinuken käyttö tarjoaa lapsille hyvän mahdollisuuden omien tunteiden käsittelyyn ja ilmaisuun sekä toisten tunteiden tunnistamiselle. Kehotunnekasvatushetkillä lapset eläytyivät käsinukkejen toimintaan sekä keskusteluihin. Pääasiassa lapset osoittivat käsinukkeja kohtaan ”lempeitä” tunteita ja halusivat hoitaa käsinukkeja muun muassa halaamalla, silittämällä sekä hellästi koskettaen. Samalla käsinuken ja lasten välisissä kohtaamisissa oli huomattavissa Ahlronan (2012, s. 181) esiin tuoma huomio siitä, kuinka käsinukeilla leikkiminen voi tarjota lapselle mahdollisuuden ylittää todellisen ja kuvitellun rajan. Osa lapsista kysyi välillä aikuiselta nukken takana, oliko nukke oikea vai lelu, kun taas pieniosa lapsista saattoi isosti todeta käsinuken olevan lelu ja jopa vetää käsinukkea hiuksista tai lyödä käsinukkea. Tällaiset tilanteet tarjosivat omalta osaltaan kehotunnekasvatuksen kannalta hyviä opetustilanteita, koska tällöin käsinuken avulla pystyttiin mallintamaan sitä, miltä toisesta tuntuu silloin kun satutetaan. Tilanteet mahdollistivat myös spontaaneja keskusteluja lasten kanssa siitä, kuinka vastaavassa tilanteessa tulisi toimia.

Kehotunnekasvatuksessa alle kouluikäisten lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä kuinka he voivat kunnioittaa sekä omia että toisten rajoja. Käsinuken avulla lapsille voidaan opettaa, kuinka toimitaan tilanteeseen sopivalla tavalla. Samalla lapset oppivat myös kunnioittamaan muun muassa yksityisyyttä koskevia sosiaalisia sääntöjä (THL, 2010, s. 40). Käsinuken avulla lapselle voidaan **havainnollistaa toimintamalleja**, joiden myötä lapselle kertyy tietoa ja taitoja oman ja toisten kehon kunnioittamisesta (THL, 2010, s. 40). Käsinuket toimivat tällöin lapsille mielenkiintoa ylläpitävänä **havainnollistamisen välineenä** sekä tarjoavat lapsille turvallisen kumppanin, jonka kanssa harjoitella konkreettisesti muun muassa kosketuksesta kieltäytymistä sekä sitä millainen koskettaminen tuntuu hyvältä. Käsinuken avulla lapselle voidaan mallintaa myös sitä, kuinka tulee toimia, kun toinen kieltäytyy kosketuksesta. Samalla lapsille välitetään tärkeitä arvoja ja asenteita.

7 Pohdinta

Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, että käsinukke toimi hyvin pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Tästä huolimatta, se ei välttämättä ole jokaiselle sopiva työväline. Kuten Torén (2000, 35) on todennut, niin nukettajan oma asenne välittyy helposti käsinuken kautta. Jos kasvattaja ei koe käsinuken käyttöä itselleen sopivaksi työvälineeksi, niin lapsi saattaa yhdistää käsinuken kautta välittyvän asenteen kehotunnekasvatukseen ja sen aihealueisiin. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että kasvattaja harjoittelisi käsinuken käyttöä etukäteen. Ennen kehotunnekasvatuksen aloittamista kasvattajan tulisi huolehtia myös siitä, että hänellä on riittävästi tietoa kehotunnekasvatuksesta ja sen aihealueista. Kasvattajan olisi myös tärkeää tunnistaa, jos jokin aihealueista herättää hänessä itsessään negatiivisia ajatuksia ja tiedostaa niiden vaikutus omaan tapaan toimia, jottei nämä asenteet ja tunteet välittyisi lapsille. Myös Cacciatore ym. (2019, s. 175) sekä Kankkunen ja Takala (2016, s. 187–188) ovat todenneet, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla ei aina välttämättä ole riittävä osaamista kehotunnekasvatuksen sisällöstä, tai he voivat kokea aiheen käsittelyn haasteelliseksi. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle tarjottaisiin lisää tietoa siitä, mitä alle kouluikäisen lapsen kehotunnekasvatus sisältää, miten sitä toteutetaan ja kuinka se huomioidaan osana varhaiskasvatuksen arkea.

Kuten Korošec (2013) on todennut omassa tutkimuksessaan, niin yleisesti ottaen opettajilla on positiivinen asenne käsinukkejen käytöstä, mutta tästä huolimatta nukkeja harvemmin käytetään. Barić ja Ruokonen (2022, s. 127) ovat omassa artikkelissaan pohtineet, että syynä vähäiseen käyttöön voisi olla se, että opettajilla on puutteita nukketeatteripedagogisessa koulutuksessa. He perustavat oman näkökulmansa Karvin tekemään arviointiin (Juutinen ym., 2021), jossa selvisi, että varhaiskasvatuksen henkilöstö hyötyisi taidekasvatuksen täydennyskoulutuksesta. Kröger ja Nupponen (2019, s. 399) huomauttavat, että jotta käsinuket sulautuisivat osaksi opetusta ja oppimisen tukemista niin nukketeatteriin liittyvää koulutusta tulisi lisätä jo opettajankoulutukseen. Olisi myös hyvä, että varhaiskasvatuksen ja koulujen yhteistyötä nukketeatteritaiteilijoiden välillä kehitettäisiin (Barić & Ruokonen, 2022, s. 127). Mielestäni on kuitenkin aiheellista pohtia riittäisikö pelkkä koulutuksen lisääminen takaamaan sitä, että käsinukkeja hyödynnettäisiin opetustilanteissa enemmän. Kuten Torén (2000, s. 21) toteaaakin, niin käsinukke sopii käytettäväksi opetusvälineenä, jos näemme ihmisen luovana olentona. Hänen mukaansa valintaan vaikuttaa siis millainen ihmisenäkökulma aikuisella on.

Kyse ei toki ole pelkästään siitä, miten aikuiset suhtautuvat käsinukkeihin. Myös siinä miten lapset vastaanottavat käsinuken on eroja. Vaikkakin käsinukke voi saada paremman kontaktin lapseen kuin kasvattaja (Korošec, 2013, s. 499–502), niin kaikki lapset eivät kuitenkaan välttämättä koe käsinuken läsnäoloa yhtä tärkeäksi tai vaikuttavaksi. Tämä todentui kehotunnekasvatushetkillä, joita havainnoitiin tätä tutkielmaa varten. Osa lapsista osoitti selkeästi huomionsa käsinukeille, kun taas osa lapsista haki suoraan kontaktin käsinuken takana olevaan aikuiseen. Heidän kohdallaan kehotunnekasvatushetkillä olisi todennäköisesti saavutettu samanlainen lopputulos riippumatta siitä oliko kasvattajan käytössä käsinukkea tai ei. Joka tapauksessa toivoa sopii, että käsinuken potentiaali pedagogisena työvälineenä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa tunnistetaan ja sen käyttöä lähdetään rohkeasti kokeilemaan.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tulee huomioida työn luotettavuus, vaikkakin objektiivisen luotettavuuden saavuttaminen koetaan hankalaksi, koska luotettavuus on tutkijan tekemän arvioinnin ja näytön varassa (Kananen, 2017, s. 175). Eskola ja Suoranta (1998) huomauttavatkin, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee pohtia tekemiään ratkaisuja koko tutkimuksen ajan. Tämän tutkielman luotettavuuden lisäämiseksi olen avannut ja arvioinut tutkielmassa sen toteuttamisen eri vaihetta, jolloin se on toistettavissa. Tutkielman luotettavuutta lisää myös se, että tutkielmassa on huolehdittu siitä, että valittu aineisto vastaa tutkimuskysymyksen mahdollisimman hyvin. Vaikka tässä tutkielmassa kirjallisuuskatsauksen aineistolle ei asetettu rajattuja hakusanoja, niin luotettavuutta on lisätty niin sanotuilla sisäänotto ja poissulkukriteereillä. Sisäänottokriteereiden mukaan artikkelin tai muun kirjallisen teoksen tuli olla kirjoitettu suomen tai englannin kielellä ja niiden tuli liittyä kehotunnekasvatukseen, seksuaalikasvatukseen, turvataitoihin, käsinukkeihin, nukkeihin tai nukketeatteriin. Artikkeleiden tuli olla vertaisarvioituja ja kokoamateosten artikkelien kirjoittajien alan asiantuntijoita. Käänteisenä nämä kriteerit toimivat tutkielmassa poissulkukriteerinä.

Tutkielman luotettavuuden, eettisyyden, ja uskottavuuden lisäämiseksi tutkielmassa huomioitiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukset hyvän tieteellisen käytännön periaatteista koko tutkimusprosessin ajan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, [TENK], 2012, s. 6). Tämä näkyy tutkielmassa muun muassa siinä, että muiden tutkijoiden tekemää työtä on

kunnioitettu huolehtimalla siitä, että jokaiseen käytettyyn julkaisuun viitataan asianmukaisella tavalla, eikä muiden tutkijoiden tuloksia ole vääristelty. Tutkielman eettisyyden lisäämiseksi aloitettiin mahdollisten eettisten näkökulmien ja riskien pohdinta jo ennen aineiston keruuta. Kuten Eskola ja Suoranta (1998) toteavat, niin osallistuvassa havainnoinnissa eettiset kysymykset korostuvat. Heidän mukaansa tutkijan tulisi mahdollisimman vähän vaikuttaa tapahtumien kulkuun sekä tutkittavan yhteisön arkeen.

Tutkimusprosessiin kuului hyvin vahvasti eettisten näkökulmien pohdinta liittyen havainnoitavien ikään ja tutkimukseen osallistumiseen. Alle 15-vuotiaan osallistumisesta tutkimukseen päättää ensisijaisesti huoltaja (TENK, 2019, s. 9). Tätä tutkielmaa varten huoltajilta pyydettiin kirjallinen tutkimuslupa lasten havainnointia varten. Kehotunnekasvatus tutkimuksen aiheena on jo itsessään sensitiivisyyttä vaativa aihe, joten tutkielman sekä lasten havainnoinnin kannalta oli tärkeää, että huoltajilla oli riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen tavoitteista. Pelkästään sana seksuaalisuus, voi luoda mielikuvia lisääntymisestä sekä seksistä, jolloin alle kouluikäisten seksuaalikasvatus voi herättää aikuisessa ajatuksia siitä, että lapsille tarjotaan ikään kuulumatonta tietoa (Cacciatore, Ingman-Friberg, Apter ym., 2020). Välttääkseni tällaisia vääriä mielikuvia minulle tutkijana oli tärkeää, että huoltajilla oli myös riittävästi tietoa siitä, mitä kehotunnekasvatuksella ja päiväkodilla järjestettävillä kehotunnekasvatushetkillä tarkoitettiin.

Huoltajien informointi tapahtui syksyllä 2022 useassa vaiheessa yhteistyössä päiväkodin kanssa. Ensimmäisessä vaiheessa huoltajille lähetettiin Wilma-viestinä lyhyt informaatio päiväkodilla alkavista kehotunnekasvatushetkistä, jossa kerrottiin mitä kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan. Seuraava informointi tapahtui päiväkodin vanhempainillan yhteydessä, jossa olin itse kertomassa siitä, mitä kehotunnekasvatus on ja millaisia kehotunnekasvatushetkiä järjestäisimme syyskaudella 2022 päiväkodilla. Vanhempainillan tukimateriaalina, käytin Väestöliiton PowerPoint diasarjaa. Vanhempainillassa huoltajille esiteltiin myös käsinuket Myrsky ja Lempi. Kolmas informointi oli sisällytetty huoltajille suunnattuun tutkimuslupalomakkeeseen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, s. 8–9) ohjeistukset mukaisesti sitouduin myös koko tutkimuksen ajan vastaamaan mahdollisiin tutkielmaa koskeviin kysymyksiin, sekä kertomaan lisää tutkielman tavoitteista.

Tutkimukseen osallistumisessa tulee aina huomioida lapsen itsemääräämisoikeus (TENK, 2019, s. 9), joten lapsilta itseltään tuli myös olla lupa osallistua tutkimukseen. Tämä oli myös itselleni tärkeä asia, koska halusin vahvistaa lasten osallisuutta sekä tunnustaa lapset oman

elämänsä asiantuntijoina. Tutkimusluvan saaminen lapselta itseltään sisälsi monia eettisiä pohdintoja koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijana kävin useita keskusteluja itseni kanssa niistä tutkimuksen tekemiseen liittyvistä riskitekijöistä, joita saattoi liittyä luvan kysymiseen lapselta. Vaikka pidin lapsen itsemääräämisoikeutta tärkeänä, niin mielessäni kävi myös ajatus siitä, että miten tutkimukselle kävisi, jos yksikään lapsi ei olisi antanut suostumusta havainnointiin.

Eettisten periaatteiden mukaisesti lasta tulee informoida tutkimukseen osallistumisesta tavalla, jonka lapsi voi ymmärtää (TENK, 2019, s. 9). Lapsen tulisi saada ennen suostumustaan informaatiota muun muassa tutkimuksen luottamuksellisuutta koskevista asioista, mitkä tutkimuksen tavoitteet ovat, millaista sitoutumista tarvitaan sekä kuinka aineistoa ja tuloksia käsitellään (Hill, 2005, s. 69; TENK, 2019, s. 8–9). Pysin tutkimuksessa panostamaan tähän kysyessäni tutkimuslupaa lapsilta etukäteen kirjallisen lomakkeen (liite 2) muodossa, jonka huoltajat kävivät läpi kehotunnekasvatushetkiin osallistuvan lapsensa kanssa. Informaation ymmärrettävyyttä pyrin lisäämään kuvatuella.

Tutkimusluvan kysymisen ajankohta sisälsi myös omat eettiset pohdintansa. Tutkijana jouduin miettimään sitä, kuinka paljon luvan kysyminen juuri ennen havainnointia vaikuttaisi lapsen toimintaan ja tutkimuksen lopputulokseen. Toisaalta jouduin pohtimaan sitä, voisiko tämän ikäinen lapsi muistaa, että hän on antanut suostumuksensa aikaisemmin tai, että hänellä olisi oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen myös kesken tutkimuksen. Pitäydyin ratkaisussani kysyä tutkimuslupa etukäteen, mutta tämän lisäksi ennen jokaista kehotunnekasvatushetkeä muistutin jokaista luvan antanutta lasta siitä, että heillä on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tämä menetelmä osoittautui hyväksi, koska osa lapsista oli jo unohtanut täyttäneensä lupalomakkeen. Suostumuksen antaneista lapsista kukaan ei keskeyttänyt tutkimukseen osallistumista.

Tutkimusprosessissa aikuisen ja lapsen välillä on aina olemassa valtaero (Einarsdóttir, 2007, s. 207; Hill, 2005, s. 63), riippumatta tutkijan ihmiskäsityksistä sekä siitä kuinka tasa-arvoisena ja aktiivisena toimijana hän lapsen näkee. Kuten Hill (2005, s. 70) sekä Coyne (2010, s. 231) tuovat esille, niin lapsen voi olla vaikea kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta aikuisen ja lapsen välillä olevan valtaeron vuoksi. Lapsi voi kokea, että hänen täytyy suostua, koska he ovat tottuneet tottelemaan aikuista (Coyne, 2010, s. 231). Tämän vuoksi luvan kysymiseen liittyi mielestäni myös vahvasti ajatus siitä, kuka voisi kysyä luvan lapselta. Tutkijana olemisen lisäksi syyskaudella 2022 minulla oli myös rooli päiväkodin työntekijänä, joten jouduin pohtimaan myös sitä, miten roolini tutuna aikuisena voisi vaikuttaa siihen antavatko lapset

suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta täysin omasta tahdostaan. Edellä mainitun roolin vuoksi jouduin toki myös pohtimaan roolini vaikutusta huoltajiin, koska myös huoltaja voi kokea, että hänen täytyy puoltaa lapsen tutkimukseen osallistumista esimerkiksi osoituksena kiitollisuudesta tai arvostuksesta (Coyne, 2010, s. 231).

Tutkimuksessa päädyttiin siihen, että lapselle suunnattu tutkimuslupalomake toimitettiin lapsen kotiin samalla, kuin huoltajille suunnattu tutkimuslupalomake. Näin ollen luvan kysyminen lapselta ohjautui huoltajalle. Eettisyyden kannalta, myöskään tämä ratkaisu ei ollut täysin aukoton. Koska luvan kysyminen ohjattiin huoltajalle, niin siitä, onko lapsi saanut riittävän informoinnin luvan kysymisen yhteydessä ei voida olla täysin varmoja. Informoinnin tärkeyden vuoksi kävin kertomassa lapsille tutkimuksesta ja esittelemässä lasten tutkimuslupalomakkeen (liite 2) lapsille jo ennen kuin huoltajat saivat lomakkeen kotiin. Yksi eettisesti tarkasteltavista näkökulmista oli myös se, että onko lapsi tehnyt päätöksen täysin oman mielipiteen varassa, vai onko huoltaja voinut jotenkin vaikuttaa suostumukseen tai kieltäytymiseen. Kuten Coyne (2010, s. 235) huomauttaa, niin myös sillä on merkitystä, kumman suostumus kysytään ensin. Jos huoltaja on jo antanut suostumuksensa lapsen osallistumiselle, niin lapsi saattaa mukailla huoltajansa vastausta riippumatta omasta tahdostaan. Tämän takia Coyne (2010, s. 235) muistuttaa, että olisi tärkeää, että lapselta kysyttäisiin ensin tutkimukseen osallistumisesta. Tässä tutkimuksessa huoltajia ohjattiinkin huomioimaan lapsen oma mielipide, ennen kuin he täyttivät oman lupalomakkeensa.

Kuten Einarsdóttir (2007, s. 205) toteaa, niin lapsen tulisi aina ymmärtää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Vaikka lapsi on antanut suostumuksen tutkimukseen osallistumiselle, niin tutkijan tulee huomioida myös lapsen sanaton viestintä, koska se voi heijastaa lapsen todellista tunnetta tutkimukseen osallistumisesta (Einarsdóttir, 2007, s. 205). Pyrin tutkimuksessa huomioimaan tämän koko prosessin ajan, vaikkakin huomasin pohtivani jossain vaiheessa, että onko mahdollista erottaa, kumpuaako lapsen sanaton viestintä tutkimukseen osallistumisesta vai kehotunnekasvatus hetkellä käsiteltävästä aiheesta. Eettisyyden vuoksi tein päätöksen, että jättäisin sellaisen aineiston pois tutkimuksesta, joka oli tullut tilanteessa, jossa lapsi osoitti esimerkiksi eleillään, että hänen olonsa oli epämiellyttävä.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrää tärkeämpää on aineiston laatu. Tutkijana olisin kuitenkin toivonut, että suostumuksia havainnointiin olisi tullut enemmän. Pohdin tutkimuslupia odotellessani, olisiko minun sopivaa muistuttaa huoltajia tutkimusluvista. Kuten Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksissa todetaan niin silloin kun tutkittavalla on

tutkivaan organisaatioon palvelu- tai opiskelu-, työ-, asiakassuhde tai jokin muu riippuvuussuhde niin on tärkeää huolehtia siitä, että tutkittavalle ei synny tunnetta osallistumisen pakollisuudesta (TENK, 2019, s. 8). Vaikka perheet sekä työntekijät eivät suoraan ollut edellä mainituissa riippuvuussuhteissa kanssani, niin tämän huomioiminen oli tärkeää, koska työntekijänä minulla oli myös rooli organisaation edustajana. En halunnut, että huoltajille tulisi missään vaiheessa tunne siitä, että heidän tulisi antaa suostumus tutkimukseen osallistumiselle vasten omaa tahtoaan, joten tein ratkaisun, että en muistuttaisi heitä aiheesta, koska tutkimuslupia kuitenkin palautui niin, että minun oli mahdollista kerätä empiirinen aineisto. Tämän päätöksen tehdessäni en osannut kuitenkaan huomioida sitä, kuinka paljon aineiston keräämiseen vaikutti se, että kyseessä oli vuorohoitoyksikkö. Vuorohoito vaikutti siihen, että kaikki suostumuksensa antaneet lapset eivät välttämättä olleet paikalla kehotunnekasvatushetkillä. En kuitenkaan ollut määritellyt tarkkoja ajankohtia havainnoinnin toteutukselle, joten pystyin tällä tavoin ajoittamaan havainnointi kerrat niille kerroille, kun edes osa suostumuksen antaneista lapsista oli paikalla.

7.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkielman teon aikana heräsi kiinnostus ja ideoita jatkotutkimusaiheille ja voisin myös itse jatkaa aiheen tarkastelua pro gradu tutkielmassa. Tutkielman voisi toteuttaa pidemmän aikavälin käytännön kokeilun rinnalla, tutkien lasten näkemyksiä käsinuken käytöstä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Aihetta olisi hyvä tarkastella syvemmin lasten näkökulmasta tarjoamalla esimerkiksi lapselle aktiivisemmän roolin käsinuken käyttäjänä.

Jatkotutkimuksena voisi myös tutkia myös huoltajien näkemyksiä käsinukkejen käytöstä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Myös varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä käsinuken käytettävyydestä kehotunnekasvatuksessa olisi tärkeä tutkia. Lisäksi jatkotutkimuksissa voitaisiin tutkia käsinuken käytön yleisyyttä ja mielekkyyttä alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa.

Lähteet

- Ahlcrona, M. F. (2012). The Puppet's Communicative Potential as a Mediating Tool in Pre-school Education. *International journal of early childhood*, 44(2), 171–184. <https://doi.org/10.1007/s13158-012-0060-3>
- Astles, C. 2012. Puppetry for development. Teoksessa L. Kroffin (toim.), *The power of the puppet* (63–78). Zagreb: Unima. https://www.unima.org/uploads/media/The_Power_of_the_Puppet_Eng_edited_02.pdf
- Barić, M. & Ruokonen, I. (2022). Nukketeatteri – Tie lapsen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Teoksessa I. Ruokonen (toim.), *Ilmaisun ilo: Käsikirja 0–8-vuotiaiden taito- ja taidekasvatukseen*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 117–129.
- Balter A-S., Van Rhjin, T. & Dawies A.W.J. (2016). The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of Ontario Early Childhood Educator's perceptions. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 25 (1), 30–40. Haettu osoitteesta <https://atrium.lib.uoguelph.ca/xmlui/handle/10214/10477?show=full&mscl-kid=9f6ecf41cee911ec9baa92265349ecfd>
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. (2016a). Kenellä on seksuaalikasvatuksen vastuu. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 63–70.
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. (2016b). Väestöliitossa tehty Laseke-tutkimus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 32–40.
- Cacciatore, R., Ingman-Friberg, S., Apter, D., Sajaniemi, N., & Kaltiala, R. (2020). An alternative term to make comprehensive sexuality education more acceptable in childhood. *South African Journal of Childhood Education*, 10(1) Haettu osoitteesta <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1268322.pdf>
- Cacciatore, R., Ingman-Friberg, S. & Lainiala, L. (2020). Verbal and Behavioral Expressions of Child Sexuality Among 1–6-Year-Olds as Observed by Daycare Professionals in Finland. *Arch Sex Behav* 49, 2725–2734 Haettu osoitteesta <https://www.proquest.com/docview/2442437396?parentSessionId=y%2BEMkY1W0JY8TOcZa9dvVIWuHn1yuV%2BASG6q2gaF0E%3D&pq-origsite=primo&accountid=13031>

- Cacciatore, R., Kauppinen, P. & Ingman-Friberg, S. (2016). Turvataidot ovat lapsen oikeus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 95–109.
- Cacciatore, R., Porras, K. & Kalland, M. (2019). Turvallinen kehotunne- ja seksuaalikasvatus. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.M. Nummi & P. Lillsunde. *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4
- Coyne, I. (2010). Research with Children and Young People: The Issue of Parental (Proxy) Consent. *Children & society*, 24(3), 227-237. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2009.00216.x>
- Dunst, C. J. (2014). Meta-Analysis of the Effects of Puppet Shows on Attitudes toward and Knowledge of Individuals with Disabilities. *Exceptional children*, 80(2), 136-148. <https://doi.org/10.1177/001440291408000201>
- Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: Methodological and ethical challenges. *European early childhood education research journal*, 15(2), 197–211. <https://doi.org/10.1080/13502930701321477>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. [Adobe Digital Editions- versio.] Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685047>
- Hill, M. (2005). Ethical considerations in researching children's experience. Teoksessa S. Greene & D. Hogan (toim.), *Researching children's experience*. Approaches and methods. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, 61–86.
- Iivonen, E. (2019). Lapsen oikeudet. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.M. Nummi & P. Lillsunde. *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4
- Ingman-Friberg, S. (2016). Ammattilaisten ajatuksia lasten seksuaalikasvatuksesta. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen*

- seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 41–52.
- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (2016a). Miksi tämä kirja. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 11–22.
- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (2016b). Seksuaalikasvatus on hankala sana. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 82–86.
- Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., . . . Ruokonen, I. (2021). *Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa!: Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangaskoski, H. (2016). Seksuaalikasvatusta päivähoitossa. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 197–208.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon/Narrative literature review: from a research question to structured knowledge. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301. Haettu osoitteesta <https://elektra-helsinki.fi/pc124152.oulu.fi:9443/se/h/0786-5686/25/4/kuvailev.pdf>
- Kankkunen, H. & Takala, O. (2016). Varhaiskasvatus rinnalla kulkijana. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Väestöliiton Familia Oy. 186–196.
- Kauppila, A., & Kortessalo, P. (2022). *Alle kouluikäisten lasten huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarve* (opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu). Haettu osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/750954/Kauppila_Kortessalo.pdf?sequence=2
- Keränen, E. (2022). *Kehotunnekasvatus alle 3-vuotiaiden pedagogiikassa* (opinnäytetyö, Oulun yliopisto). Haettu osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202206072630.pdf>

- Korošec, H. (2013). Evaluating Study of Using Puppets as a Teaching Medium in Slovenian Schools. *Šk. vjesn.*, 62,4, 495–520. <https://hrcak.srce.hr/file/165899>
- Korošec, H. (2012). Playing with puppets in class – Teaching and learning with pleasure. Teoksessa L. Kroffin (toim.), *The power of the puppet*. Zagreb: Unima, 29-45.
- Kröger, T. & Nupponen, A-M. (2019). Puppet as a Pedagogical Tool: A Literature Review. *International electronic journal of elementary education*, 11(4), 393-401. <https://doi.org/10.26822/iejee.2019450797>
- Lohilahti, S., & Lohiniva, I. (2021). ”Mielestäni seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tulisi olla osa jokapäiväistä arkea.”: *Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta* (pro gradu-työ, Oulun Yliopisto). Haettu osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202106248737.pdf>
- McKee, A., Albury, K., Dunne, M., Grieshaber, S., Hartley, J., Lumby, C. & Mathews, B. (2010). Healthy Sexual Development: A Multidisciplinary Framework for Research. *International journal of sexual health*, 22(1), 14-19. <https://doi.org/10.1080/19317610903393043>
- Mäkinen, N. (2022). *Lapsen kehoitsetunnon tukeminen taidekasvatuksen keinoin. Kehoitsetunto-työpaja varhaiskasvatukseen.* (Opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu). Haettu osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/755902/Makinen_Nadja.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Niela-Vilén, H. & Hamari, L. (2016). Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen (toim.), *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Sarja A: 73/2016. 2. korjattu painos. Turku: Turun yliopisto. 23–34.
- Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf
- Rapakko, A. (2021). *Esi- ja alkuopetuksen seksuaalikasvatuksen oppaat opetussuunnitelmien perusteiden näkökulmasta* (opinnäytetyö, Oulun yliopisto). Haettu osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202106258746.pdf>

- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Scheel, B. (2012). Puppets and the emotional development of children – An international overview. Teoksessa L. Kroffin (toim.), *The power of the puppet*. Zagreb: Unima. 96–106.
- Suvilehto, P. (2016). *Leikki vuoden jokaiselle päivälle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Lajunen, K. (2019). Turvaa turvataidoilla. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.M. Nummi & P. Lillsunde. *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. sosiaali- ja terveysministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2010). *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suunta-viivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f1e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Torén, B. (2000). *Käsi nukken sydämellä: Käsinukkepedagogisena välineenä*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Haettu osoitteesta https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Haettu osoitteesta https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Väestöliitto. (2022). Kehotunnekasvatusta on vahvistettu osana vasun perusteita 2022. Haettu 30.10.2022 osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/ajankohtaista/kehotunnekasvatusta-on-vahvistettu-osana-vasun-perusteita-2022/?fbclid=IwAR2FptWN4SpLIuI_TYpYXEePSwbeak6_o-26LSDLpMIFaGCpqpfnDrpmVAI
- Väestöliitto. (n.d.-a). Harjoituksia lasten kehotunnekasvatukseen. Haettu osoitteesta <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/b2b6d365-stea-harjoitukset-valmis.pdf>

Väestöliitto. (n.d.-b). Lasten kehotunnekasvatus. Haettu osoitteesta
<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>

Väestöliitto. (n.d.-c). Ohjaavat asiakirjat ja tutkimukset. Haettu osoitteesta
<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/mita-on-kehotunnekasvatus/ohjaavat-asiakirjat/>

Webster-Stratton, C. (2011). *Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja*. Profami.

Liite 1 Tutkimuslupa huoltajilta

TIEDOTE

Hyvät lapsen huoltajat

Opiskelen kasvatustieteiden kandidaatiksi varhaiskasvatuksen suuntauksella. Teen kandidaatintutkielmaa, jossa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten alle kouluikäisten lasten kehotunnekasvatuksessa voidaan hyödyntää käsinukkea pedagogisena työvälineenä. Tavoitteena on myös selvittää, millaista hyötyä käsinuken käytöstä on alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä alle kahdeksanvuotiaiden seksuaali- ja turvataitokasvatusta.

Kandidaatintutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka tutkimusmenetelminä hyödynnetään kirjallisuuskatsausta sekä lapsiryhmän havainnointia. Lapsiryhmän havainnointi toteutetaan kolmella kehotunnekasvatus hetkellä.

Olen toinen kehotunnekasvatushetkien ohjaajista, joten havainnointi tapahtuu osallistuvana havainnointina. Kirjaan havainnoinnin avulla saadut aineistot omiin tutkimusmuistiinpanoihini havainnointi kertojen jälkeen. Havainnointia käytetään vain tutkimuskäyttöön ja niitä käsitellään nimettömästi. Lapsia ei kuvata, videoida tai äänitetä tutkimuksen aikana. Käsitellen tutkimusaineistoa luottamuksellisesti, ihmistieteitä ja lapsia koskevien tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti tutkielman valmistuttua.

Havainnointia varten tarvitsen huoltajan luvan. Palauttakaa oheinen lomake allekirjoitettuna lapsenne ryhmään syyskuun loppuun mennessä tai mahdollisimman pian.

Jos kaipaatte lisätietoja, ottakaa yhteyttä

Anna-Kaisa Säisä

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

SOPIMUS HAVAINTOJEN KÄYTÖSTÄ TUTKIELMAA VARTEN.

Tutustu liitteenä olevaan tietosuojailmoitukseen ennen allekirjoitusta (Liite 1).

Olen lukenut tutkielmaa koskevan tiedotteen ja liitteenä olevan tietosuojailoituksen ja saanut tutkielmasta riittävästi tietoa. Olen tietoinen siitä, että tutkielmassa kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille.

- Lapsestani kerättyä havainnointiaineistoa saa käyttää tutkielmaa varten.
- Lapsestani kerättyä havainnointiaineistoa ei saa käyttää tutkielmaa varten.

Lapsen nimi _____

Huoltajan nimi _____

Huoltajan allekirjoitus _____

Liite 2 Tutkimuslupa lapsilta

Lapselle kertominen ja tutkimuslupa lapsen havainnointiin

Lapsen nimi: _____

Osallistut kehotunnekasvatus hetkille. Anna-Kaisa on mukana kehotunnekasvatushetkillä Myrskyn ja Lempin kanssa.

Anna-Kaisa havainnoi kehotunnehetkillä lasten toimintaa. Havainnoinnin aikana Anna-Kaisa katsoo, mitä lapset tekevät ja kuuntelee mitä lapset puhuvat. Havainnointi on asioiden huomaamista ja havainnoinnin kautta saa uutta tietoa asioista. Anna-Kaisa ei videoi tai valokuvaa teitä.

Anna-Kaisa kirjoittaa huomaamistaan asioista koulutehtävää, jota kutsutaan tutkielmaksi. Kun koulutehtävä on valmis, niin siinä ei ole lasten nimiä tai kuvia. Anna-Kaisan koulutehtävässä mietitään, miten Myrskyn ja Lempin kaltaisia käsinukkeja voi käyttää kehotunnekasvatushetkillä.

Sinulla on oikeus kertoa, saako sinua havainnoidaan kehotunnekasvatushetkillä. Vaikka annat luvan, niin sinulla on myös mahdollisuus sanoa myöhemmin, missä vaiheessa tahansa, jos et halua osallistua Anna-Kaisan koulutehtävään. Luvan antaminen tällä paperilla ei sido sinua mihinkään mistä et voisi kieltäytyä myöhemmin.

Minun kanssani kerättyä havainnointiaineistoa saa käyttää tutkielmaa varten

Minun kanssani kerättyä havainnointiaineistoa ei saa käyttää tutkielmaa varten

Aika ja paikka _____

Lapsen nimi ja/tai piirustus _____

Liite 3 Tutkimuslupa työntekijöiltä

TIEDOTE

Opiskelen kasvatustieteiden kandidaatiksi varhaiskasvatuksen suuntauksella. Teen kandidaatintutkielmaa, jossa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten alle kouluikäisten lasten kehotunnekasvatuksessa voidaan hyödyntää käsinukkea pedagogisena työvälineenä. Tavoitteena on myös selvittää, millaista hyötyä käsinuken käytöstä on alle kouluikäisten kehotunnekasvatuksessa. Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä alle kahdeksanvuotiaiden seksuaali- ja turvataitokasvatusta.

Kandidaatintutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka tutkimusmenetelminä hyödynnetään kirjallisuuskatsausta sekä lapsiryhmän havainnointia. Lapsiryhmän havainnointi toteutetaan kolmella kehotunnekasvatus hetkellä.

Olen toinen kehotunnekasvatushetkien ohjaajista, joten havainnointi tapahtuu osallistuvana havainnointina. Kirjaan havainnoinnin avulla saadut aineistot omiin tutkimusmuistiinpanoihini havainnointi kertojen jälkeen. Havainnointia käytetään vain tutkimuskäyttöön ja niitä käsitellään nimettömästi. Lapsia tai aikuisia ei kuvata, videoida tai äänitetä tutkimuksen aikana. Käsitellen tutkimusaineistoa luottamuksellisesti, ihmistieteitä ja lapsia koskevien tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti tutkielman valmistuttua.

Havainnointia varten tarvitsen suostumuksen kehotunnekasvatushetkille osallistuvilta työntekijöiltä. Palauttakaa oheinen lomake allekirjoitettuna syyskuun loppuun mennessä tai mahdollisimman pian.

Jos kaipaatte lisätietoja, ottakaa yhteyttä

Anna-Kaisa Säisä

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

SOPIMUS HAVAINTOJEN KÄYTÖSTÄ TUTKIELMAA VARTEN.

Tutustu liitteenä olevaan tietosuojailmoitukseen ennen allekirjoitusta (Liite 1).

Olen lukenut tutkielmaa koskevan tiedotteen ja liitteenä olevan tietosuojailoituksen ja saanut tutkielmasta riittävästi tietoa. Olen tietoinen siitä, että tutkielmassa kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille.

- Minun läsnä ollessa kerättyä havainnointiaineistoa saa käyttää tutkielmaa varten.
- Minun läsnä ollessa kerättyä havainnointiaineistoa ei saa käyttää tutkielmaa varten.

Nimi _____

Allekirjoitus _____